

T.C.
SİNOP ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
DİSİPLİNLERARASI ÇEVRE SAĞLIĞI ANABİLİM DALI

SOSYAL HİZMET BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİNİN ÇEVRESEL
DUYARLILIKLARININ İNCELENMESİ

UMUT UYGAR GÖNENER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. ABDULLAH IŞIK

SİNOP-2024

TEZ KABUL

UMUT UYGAR GÖNENER tarafından hazırlanan “**SOSYAL HİZMET BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİNİN ÇEVRESEL DUYARLILIKLARININ İNCELENMESİ**” başlıklı bu çalışma, 25.07.2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, jürimiz tarafından **YÜKSEK LİSANS tezi** olarak kabul edilmiştir.

Başkan	Doç. Dr. Bilge BAL ÖZKAPTAN Sinop Üniversitesi/ Sağlık Bilimleri Fakültesi	İmza
Üye (Danışman)	Doç. Dr. Abdullah IŞIK Sinop Üniversitesi/ Sağlık Bilimleri Fakültesi	İmza
Üye	Doç. Dr. Huri Seval GÖNDEREN ÇAKMAK Çankırı Karatekin Üniversitesi / Çerkeş Meslek Yüksekokulu	İmza

Enstitü Müdürü

Prof.Dr. Fadime DİRİK

.....

ETİK BEYANI

Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Umut Uygur GÖNER

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOSYAL HİZMET BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİNİN ÇEVRESEL DUYARLILIKLARININ İNCELENMESİ

UMUT UYGAR GÖNENER

SİNOP ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
DİSİPLİNLERARASI ÇEVRE SAĞLIĞI ANABİLİM DALI
DANIŞMAN:DOÇ. DR. ABDULLAH IŞIK

Sosyal Hizmet mesleği, politikalar ve programlar aracılığıyla sosyal, ekonomik ve çevresel önceliklerin entegrasyonunu dikkate almaktadır. Çevre sorunlarının giderek daha fazla küresel boyut kazandığı günümüzde çevre sorunları konusundaki toplumsal ve bireysel duyarlılığın önemi tartışmasız büyük önem taşımaktadır. Bu araştırmanın amacı; Sosyal Hizmet Bölümü öğrencilerinin çevresel duyarlılık durumlarının incelenmesidir. Araştırma Şubat 2024-Mart 2024 tarihleri arasında Sinop Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde öğrenim gören toplam 140 Sosyal Hizmet Bölümü öğrencisi ile yapılmıştır. Verilerin toplanmasında “Sosyo-Demografik Bilgi Formu” ile “Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 23.0 programı aracılığı ile değerlendirilmiştir. Sürekli sayısal değişkenlerin tanımlayıcı istatistiklerinin gösteriminde ortalama±standart sapma, kategorik değişkenlerin gösteriminde frekans dağılımı şeklinde sayı ve yüzde kullanılmıştır. Bağımsız iki grup arasındaki ölçek puanlarının karşılaştırılmasında Mann-Whitney U testi, ikiden fazla grup arasındaki puanların karşılaştırılmasında ise Kruskal-Wallis testi kullanılmıştır. İstatistiksel kararlarda $p<0.05$ düzeyi istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması $21,65\pm 2,513$ olup %57,1'i 21-23 yaş aralığında, %90,7'si kadındır. Öğrencilerin çoğunluğu (%97,1) herhangi bir çevre veya iklim değişikliği kulübüne üye olmadığını ve çevre konusunda herhangi bir eğitim/etkinliğe katılmadığını (%42,1) ifade etmiştir. Katılımcıların çoğunluğu (%82,9) çevre konusunda bir sosyal sorumluluk projesinde görev almadığını belirtmiştir. Öğrencilerin ölçekten aldığı total puan ortalaması $82,92\pm 10,558$; “Bilgi/Duygu Alt Boyutu” puan ortalaması $35,60\pm 5,893$; “Duyarlı Davranış Alt Boyutu” puan ortalaması $11,64\pm 1,989$; “Özenli Davranış Alt Boyutu” puan ortalaması $12,70\pm 1,891$; “Enerji/Ürün Tasarrufu Alt Boyutu” puan ortalaması $7,75\pm 1,798$; “Geri Dönüşüm Alt Boyutu” puan ortalaması $15,22\pm 3,402$ olarak hesaplanmıştır. Katılımcıların yaş, cinsiyet, yaşanan yer, gelir durumu, mezun olduğu lise, sınıf, anne eğitim durumu ve baba eğitim durumu ile “Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği” toplam puanı ve alt boyut puanları sıra ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Araştırma sonucunda Sosyal Hizmet Bölümü öğrencilerinin çevreye yönelik olumlu bir tutuma sahip olduğu ve olumlu tutum düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda Sosyal Hizmet bölümlerinin müfredat programında öğrencilerin çevresel duyarlılıklarını artıracak derslere/konulara/etkinliklere daha fazla yer verilmesi, öğrencilerin konu ile ilgili projelere teşvik edilmesi önerilmektedir.

ANAHTAR KELİMELEER: Çevresel duyarlılık; Çevresel tutum; Sosyal hizmet

Temmuz 2024, 54 Sayfa

ABSTRACT

MSC THESIS

INVESTIGATION OF THE ENVIRONMENTAL SENSITIVITY OF SOCIAL WORK DEPARTMENT STUDENTS

UMUT UYGAR GÖNENER

SINOP UNIVERSITY INSTITUTE OF GRADUATE PROGRAMS

DEPARTMENT OF INTERDISCIPLINARY ENVIRONMENTAL HEALTH

SUPERVISOR:ASSOC.PROF. ABDULLAH İŞİK

The Social Work profession considers the integration of social, economic and environmental priorities through policies and programmes. In today's world where environmental problems are gaining more and more global dimension, the importance of social and individual sensitivity to environmental problems is indisputably of great importance. The aim of this research is to examine the environmental sensitivity of the students of the Department of Social Work. The research was conducted between February 2024-March 2024 with a total of 140 Social Work Department students studying at Sinop University, Faculty of Health Sciences. "Socio-Demographic Information Form" and "Environmental Attitude Scale" were used to collect the data. The data obtained were evaluated by means of SPSS 23.0 programme. Mean $\pm$ standard deviation was used in the representation of descriptive statistics of continuous numerical variables, and number and percentage were used as frequency distribution in the representation of categorical variables. Mann-Whitney U test was used to compare the scale scores between two independent groups and Kruskal-Wallis test was used to compare the scores between more than two groups. In statistical decisions, $p < 0.05$ level was considered statistically significant. The average age of the students participating in the study was 21.65 ± 2.513 , 57.1% of them were between 21-23 years old and 90.7% of them were female. The majority of the students (97.1%) stated that they were not a member of any environmental or climate change club and did not participate in any training/event on the environment (42.1%). The majority of the participants (82.9%) stated that they did not take part in a social responsibility project on the environment. The mean total score of the students was 82.92 ± 10.558 ; the mean score of the "Knowledge/Feeling" was 35.60 ± 5.893 ; the mean score of the "Sensitive Behaviour" was 11.64 ± 1.989 ; the mean score of the "Careful Behaviour" was 12.70 ± 1.891 ; the mean score of the "Energy/Product Saving" was 7.75 ± 1.798 ; and the mean score of the "Recycling" was 15.22 ± 3.402 . There was no statistically significant difference between the participants' age, gender, place of residence, income status, graduated high school, class, mother's education level and father's education level and the total score and sub-dimension scores of the "Attitude Towards the Environment Scale" ($p > 0.05$). As a result of the research, it was determined that the students of the Department of Social Work have a positive attitude towards the environment and their positive attitude levels are high. In line with these results, it is recommended to include more courses/topics/activities that will increase the environmental sensitivity of students in the curriculum programme of Social Work departments and to encourage students to projects related to the subject.

KEYWORDS: Environmental sensitivity; Environmental attitude; Social work

June 2024, 54 Pages

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans eğitimim sürecinde kıymetli bilgi ve birikimlerini paylaşarak yol gösteren çok değerli tez danışmanım Sayın Doç.Dr. Abdullah IŞIK'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca çalışmalarım boyunca verdiği emek ve güvenle desteğini esirgemeyen Sayın Doç.Dr. Bilge BAL ÖZKAPTAN'a, çalışmanın yürütülmesine destek veren Sinop Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığı'na ve çalışmaya katılan Sinop Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü öğrencilerine teşekkür ederim.

Umut Uygur GÖNER

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TEZ KABUL	ii
ETİK BEYANI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Tanımı ve Önemi.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
2. GENEL BİLGİLER	4
2.1. Çevre Hakkında Temel Bilgiler	4
2.2. Çevre Bilinci	5
2.3. Çevre Duyarlılığı	6
2.4. Çevre Kirliliği	7
2.5. İklim Değişikliği	9
2.5.1. İklim değişikliği nedenleri	9
2.5.2. İklim değişikliği etkileri.....	10
2.6. Sosyal Hizmet ve Çevre Sorunları	11
2.7. Çevresel Sorunlarla Mücadelede Sosyal Hizmet	12
2.8. Sosyal Hizmette Ekolojik Yaklaşım	14
2.9. Yeşil Sosyal Hizmet Uygulamaları.....	17
2.10. Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri	20
3. GEREÇ VE YÖNTEM	23
3.1. Araştırmanın Tipi.....	23
3.2. Araştırmanın Yeri ve Zamanı	23
3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	23
3.4. Araştırmaya Alınma ve Araştırmaya Dahil Edilme Kriterleri	23
3.5. Veri Toplama Araçları	23
3.6. Sosyo-Demografik Bilgi Formu	23

3.7. Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği	24
3.8. Araştırmanın Uygulanması	24
3.9. Araştırmanın Etik Yönü	25
3.10. Verilerin Değerlendirilmesi	25
4. BULGULAR	26
4.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri	26
4.2. Katılımcıların Çevre ile İlgili Deneyimleri	27
4.3. Katılımcıların Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği İfadelerine Verdiği Yanıtların Frekans Dağılımı	27
4.4. Katılımcıların Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği Puan Ortalamaları	29
4.5. Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri ile Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve Alt Boyut Puanları Arasındaki İlişki	30
5. TARTIŞMA	37
5.1. Katılımcıların Tanımlayıcı Verileri	37
5.2. Katılımcıların Çevresel Tutum Ölçeği Puanları	38
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	42
KAYNAKLAR	45
EKLER	50
EK 1. VERİ TOPLAMA FORMU	50
EK 2. YASAL/ÖZEL İZİN BELGELERİ	52
ÖZGEÇMİŞ	54

TABLÖLAR DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 2.1 Ekososyal hizmetin gelişimi.....	16
Tablo 2.2 Çevresel ve ekolojik adalet.....	17
Tablo 4.1 Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımları	26
Tablo 4.2 Katılımcıların çevre ile ilgili deneyimleri	27
Tablo 4.3 Katılımcıların Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ifadelerine verdiği yanıtların frekans dağılımı	28
Tablo 4.4 Katılımcıların Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği puan ortalamaları	29
Tablo 4.5 Katılımcıların sosyodemografik özellikleri ile Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve alt boyut puanları arasındaki ilişki	30
Tablo 4.6 Katılımcıların yaşları ile Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve alt boyut puanları arasındaki ilişki	31
Tablo 4.7 Katılımcıların cinsiyetleri ile Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve alt boyut puanları arasındaki ilişki	32
Tablo 4.8 Katılımcıların yaşadıkları yer ile Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve alt boyut puanları arasındaki ilişki	32
Tablo 4.9 Katılımcıların gelir durumları ile Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve alt boyut puanları arasındaki ilişki	33
Tablo 4.10 Katılımcıların mezun oldukları lise ile Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve alt boyut puanları arasındaki ilişki.....	34
Tablo 4.11 Katılımcıların sınıfları ile Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve alt boyut puanları arasındaki ilişki.....	34
Tablo 4.12 Katılımcıların anne eğitim durumları ile Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve alt boyut puanları arasındaki ilişki.....	35
Tablo 4.13 Katılımcıların baba eğitim durumları ile Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve alt boyut puanları arasındaki ilişki.....	35

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 2.10.1 BM sürdürülebilir kalkınma amaçları.....	20
---	----

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar

BM	: Birleşmiş Milletler
TDK	: Türk Dil Kurumu
SPSS	: Statistical Package for Social Sciences
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development

1. GİRİŞ

1.1. Problem Tanımı ve Önemi

Sosyal hizmet mesleği, politikalar ve programlar aracılığıyla sosyal, ekonomik ve çevresel önceliklerin entegrasyonunu dikkate almaktadır. İklim değişikliği, felaketler, yoksulluk, işsizlik, servet eşitsizlikleri, şiddet ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin etkileri gibi sorunlar, sosyal hizmet öğrencilerini bu birbiriyle ilişkili sorunları ve bunların yerel ve küresel düzeyde farklı nüfuslar üzerindeki etkilerini ele almaya hazırlamak için yeni bir zorunluluk doğurmaktadır (McKinnon, 2008).

Sosyal hizmet, sosyal değişimleri destekleyen, insanların ilişkilerinde problem çözme kapasitesini arttıran, onları güçlendiren ve özgürlüklerini esas alan ve insanların iyilik halini arttırmaya çalışan bir meslektir (IFSW, 2014). Sosyal hizmet alanının giderek genişlemesi diğer mesleklerle ilişki içerisine girmesi sosyal hizmetin insanlar tarafından farkedilmesini sağlamıştır. Bir meslek olarak sosyal hizmetin alanının giderek genişlemesi meslek açısından büyük önem arz etmektedir (Diane vd., 2010).

Sosyal hizmet alanında çevresel duyarlılık ve bu konuda ülke ve dünya politikalarına katkı sağlayacak çalışmalar Küresel ısınma, çölleşme, asit yağmurları, atmosfer kirliliği tarafından daha da kötüleştirilerek, bir ulusun savurgan seçimleri herkes için kötüleşen bir çevresel çöküşün başlangıç nedeni haline gelir. Yenilenemez enerji kaynakları tarafından desteklenen ve hızla tükenen doğal ekosistemlerle sürdürülen yüksek teknoloji ilerlemeleri, bazı ülkelerdeki ayrıcalıklı sosyal sınıflara kısa vadeli rahatlık sağlarken, herkesin uzun vadeli hayatta kalmasını riske atar (Besthorn, 2011).

Yapılan çalışmalarda çevre sorunlarının hava, su ve toprak kirliliği, gürültü kirliliği, iklim değişiklikleri, kaynakların bilinçsiz kullanımı, geri dönüşüm ile ilgili sorunlar, fauna ve floranın zarar görmesi, ormansızlaşma, radyoaktif kirlilik vb. olarak ifade edilmektedir (Karagözoğlu, 2020). Aydın ve Kaya'ya (2011), göre çevresel duyarlılık, bütün bu çevre sorunlarının toplum tarafından algılanış biçimidir.

Sosyal hizmet mesleği, “insanlar aslında koca bir bütünün parçasıdır” anlayışını benimseyen çevresi içinde birey yaklaşımını çeşitli sosyal hizmet uygulama düzeyleriyle birleştirmek, insanların doğada yaşayan diğer canlılar ile empati kurmasını sağlayabilir, sürdürülebilirliği artırabilir ve büyük ölçüde bir bütün olarak gezegenin esenliğine katkı sağlayabilir (Baydar ve Ersoy, 2017).

Çevresel kirliliğe maruz kalan insanların sayısı, artan nüfus ve artan kentselleşme gibi nedenlerle sürekli olarak artmaktadır; bu durum, nispeten küçük artışların bile önemli halk sağlığı endişelerine yol açabileceği anlamına gelmektedir (Briggs, 2003).

Günümüzde insan sorunları ve çevre sorunları ayrılmaz bir bütündür (Ulus ve Işık, 2021). Bu bağlamda, Yanardağ (2019) yapmış olduğu bir çalışmada, sosyal çalışmacıların çevre ile ilgili çalışmalarda sahip olmaları gereken bilginin insan davranışı ve doğal çevre arasındaki ilişkiye dair bilgi olması gerektiğini savunmuştur. Sosyal çalışmacıların, ekoloji, küresel ısınma, iklim değişikliği gibi çevreyi kapsayan sorunlara ve bu sorunların etkilerine, ekolojik adalet ile ilgili bilgiye, mesleki uygulama gerçekleştirdikleri bölgenin çevresel özelliklerini ve risklerini değerlendirebilmeye yönelik bilgiye sahip olması gerektiğini vurgulanmıştır (Yanardağ, 2019). Bu literatür bilgilerinden yola çıkarak geleceğin sosyal hizmet uzmanları olarak sahada rol alacak olan sosyal hizmet bölümü lisans öğrencilerinin bu konuda duyarlılıklarının belirlenmesi önemlidir. Araştırmanın amacı sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin çevrelerine olan duyarlılıklarını incelemektir. Çevre kirliliği ve iklim değişikliği sorunlarının önlenmesi ve mücadelesinde üniversite döneminde ders müfredatlarında konu ile ilgili gerekli yapılandırmanın sağlanması bu tarz çalışma sonuçlarının önemli bir çıktısı olacaktır.

Çevre sorunlarını önlemek için pek çok çözüm yolları önerilse de bu çözüm yollarının arasında en etkili yöntem; sorun daha ortaya çıkmadan önlenmesidir. Tüm bu çevre sorunlarının çözümü sağlanabilmesi noktasında için çevre bilinci oluşturmak önemlidir. Dünya nüfusunun hızla artmasıyla birlikte talepler de aynı şekilde her geçen gün artmakta ve çevre sorunlarını da kapsayan çeşitli sorunlar ortaya çıkmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları, çevresel yozlaşma ve çevresel bozulmanın getirmiş olduğu diğer sorunlara karşı insanların farkındalığını sağlamakla yükümlüdür (Dominelli, 2018; Ulus ve Işık, 2021).

Alan yazın incelendiğinde sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin çevreye karşı duyarlılıklarının ve tutumlarının üzerine yapılan araştırmaların oldukça yetersiz durumda olduğu görülmektedir. Bu açıdan sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin çevre duyarlılığını arttıracak çalışmalar yapmak elzem olacaktır. Ayrıca sosyal hizmet eğitim süreci müfredat programları çevre konusunda duyarlılığı artıracak şekilde gözden geçirilerek yeni planlamalar yapılabilmesi açısından veri kaynağı olacaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; Sosyal Hizmet Bölümü öğrencilerinin çevresel duyarlılık durumlarının incelenmesidir.

2. GENEL BİLGİLER

Bu bölümde ilk olarak çevre ile ilgili temel bilgiler verilmiş olup ardından sosyal hizmet ve çevre sorunları konusunda güncel bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Çevre Hakkında Temel Bilgiler

Çevre; bir canlının yaşamsal faaliyetlerini sürdürürken, hayati temel ihtiyaçlarını karşıladığı mekân olarak tanımlanabilmektedir (Yıldız vd. 2009). Cansaran ve Yıldırım (2008) çevreyi “Belirli bir zamanda dolaylı ya da dolaysız olarak kişiyi etkileyen ferdin maddi, manevi gelişmesini ve yaşam koşullarını belirleyen biyolojik, coğrafi ve toplumsal etkenlerin tamamı” olarak açıklamıştır. Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde ise çevre bir şeyin yakını, dolayı, periferi, etraf ve bireyin içinde bulunduğu toplumu oluşturan ortam, mühit şeklinde tanımlamalara yer vermiştir. Birey de çevrenin bir parçası olup hayatını çevresi sayesinde sürdürebilmektedir. Yani çevre kavramı içinde, biyolojik, kültürel, sosyal ve ekonomik etkinliklerin sürdürüldüğü ve hayatın temel şartı olan hem beslenme hem üreme hem de barınma gereksinimlerinin karşılandığı yer olarak görülmektedir (Yıldız vd, 2009). Ayrıca çevre kavramı içinde, insanın ya da canlının yaşamını sürdürdüğü ortam olması da yer almaktadır (Aydın, 2011).

Çevre kavramı içinde; doğal ve yapay çevre (Yıldız vd, 2009), fiziksel ve sosyal çevre (Bal ve Kılıç,2022) olarak sınıflandırmalar vardır. Doğal çevre içinde; enerji, dağlar, denizler, ovalar ve göller gibi doğal hayatla ilgili sistemler ve süreçler yer almaktadır. Yapay çevre içinde ise; insan tarafından oluşturulan barajlar, köprüler ve yollar gibi yapılara ilaveten kültürler ve değerler de yer almaktadır (Yıldız vd, 2009).

Fiziksel çevrede ise; canlıların içinde bulundukları birbirlerini etkiledikleri madde ve enerji faktörleri olarak bahsedilmektedir (Yıldız vd.,2009). Sosyal çevrede de; insanların etraflarında birbirleriyle toplumsal, ekonomik ve siyasi ilişkilerini yürüttükleri ortam yer almaktadır (Bal ve Kılıç,2022).

Bunlara ilaveten çevre kavramı içinde ekosistem ile de karşılaşılmaktadır. Ekosistemde; hayatın devamı için gerekli şartların yer aldığı, içinde insanın da bulunduğu , hava, toprak, enerji , su , bitki ve mikroorganizmalar gibi yaşam ortamı vardır (Yıldız vd, 2009). Ekosistemde , canlıları ve bu canlıların cansız çevrelerini içine alan bütün vardır (Cansaran ve Yıldırım, 2008). Çevre, canlının içinde yer aldığı hem biyolojik ve sosyal

hem fiziki ve ekonomik hem de kültürel ortamı içerdği için ekosisteme göre daha kapsamlıdır. Ekosistemde; hayatın temel şartı olan madde ile enerji döngüsünün meydana gelmesiyle kendisini yenileyebilen ve kendi kendine yetebilen bir yaşam ortamı olmakla birlikte canlılar aynı ekosistem içinde farklı çevrelerlere sahiptir. Bu bakımdan ekosistemlerin farklı çevrelerden oluştuğu ifade edilebilir. Canlılarda en küçük çevre yaşamlarını sürdürdükleri yeri oluştururken, sosyal yaklaşım kapsamında; özellikle sosyolojide, psikolojide, ve sağlıkta vb. çevre kavramı içinde yalnızca doğal çevre değil aynı zamanda kapsadığı alana ve konuya göre de farklılıklarla karşılaşılabilir (Yıldız vd, 2009). İlaveeten , coğrafi yer yüzü ve Dünya ekosisteminin ifade edildiği coğrafi anlamda çevre kavramı ile de karşılaşılabilir (Aydın,2011). Bu durum da, çevre kapsamının çok geniş ve esnek olduğunu ortaya koymaktadır (Yıldız vd, 2009). Nitekim; 1986 Yeni Zelanda Çevre Yasası içinde; ekosistemler, tüm doğal ve fiziksel kaynaklar, çevreyi etkileyen ya da çevredeki değişikliklerden etkilenen sosyal, ekonomik, estetik ve kültürel koşullar yer almaktadır (Larsson, 1999). Dünya'nın iki büyük ekosistemi karasal ve sucul ekosistemden oluşur:

Karasal ekosistemler içinde, karaların üstünde yer alan tropikal yağmur ormanları, ılıman kuşak ormanları ve soğuk kuşak ormanları olarak sınıflandırılan ormanlar, tüm mevsimlerde yeşilliğini koruyabilen ve kuraklığa dayanabilen geniş yapraklı çalılardan oluşan makiler, ağacın olmadığı ya da az olduğu yerlerde bulunan otsu bitki topluluklarından oluşan çayırlar ve yağışların az ve seyrek olduğu kurak alanlardan meydana gelen çöller yer almaktadır. Sucul ekosistemler içinde ise; denizel ekosistemler, ırmak, çay ve derelerden oluşan akarsu ekosistemleri ve göl, gölet ve barajlardan meydana gelen durgun sulardan oluşan durgun su ekosistemleri yer almaktadır (Darçın, 2008: 21-33).

2.2. Çevre Bilinci

Çevre bilinci, çevreye zarar verici davranışlardan kaçınmak ve onu sürdürülebilir bir şekilde kullanmanın önemini anlamaktan ibaret olduğu belirtilmiştir (Yeşilyurt vd., 2013). İlk çevrecilik hareketleri ve çevre bilinci 1700-1800'lü yıllara uzansa da, günümüzdeki anlamını alması 1970'li yıllardan sonra olmuştur (Dilek, 2008). Sanayileşmenin getirmiş olduğu çevresel kirlilik, enerji krizi ve büyük çevre kazaları sonucunda toplumlardaki çevre billinci hareketi hız kazanmıştır.

Çevre sorunlarına karşı birlikte harekete geçilmesi, uluslararası alanda ilk olarak 1972’de Birleşmiş Milletler (BM) tarafından Stockholm’de düzenlenen İnsan ve Çevre Konferansıdır. Bu konferansla birlikte bütün insanlara çevrenin korunması ve geliştirilmesi bilinci benimsetilmeye çalışılmıştır (Dilek, 2008; Bal ve Kılıç, 2022). Böylelikle çevresine zarar vermeyen ve onu koruyan bireylerin sayısında artış meydana gelmesi, çevrenin iyiliği açısından gerekmektedir. Bireylerde çevre bilinci yükselmesi ise çevre eğitimi ve kişilik gelişiminin gerçekleşmesiyle mümkündür (Yeşilyurt vd., 2013; Kılıç, 2023). Çevre bilincinin artırılmasıyla, sürdürülebilir gelişmenin temelini oluşturan kaynakların en uygun düzeyde kullanılması topluma yayılabilecektir (Yücel vd., 2006).

Çevre bilinci; düşünsel, duygusal ve davranışsal boyutları içermektedir. Düşünsel boyut, çevreyle ilgili kararlar, ilkeler ve yorumları kapsarken, bu düşüncelerin hayata geçirilmesi ise duygusal ve davranışsal boyutları oluşturmaktadır. Çevre bilincine sahip bireyler, çevre dostu davranışlar sergileyen, çevresel bozulmalara duyarlı kalmayan ve kişisel kazançlarını hırsla dönüştürmeyen kişiler olarak tanımlanır. Bu nedenle, insanların çevre konusunda bilinçlenmesi ve duyarlılık kazanması, çevreye yönelik davranış, tutum ve etkinliklerin artmasına katkı sağlamaktadır (Bal ve Kılıç, 2022).

2.3. Çevre Duyarlılığı

Yeşil ve Turan (2020), çevre duyarlılığını toplumdaki bireylerin çevre konusunda sorumluluğunun farkında olması ve bu sorumluluğu sergileyebilmesi olarak ifade etmiştir. Günümüzde çevresel sorunların çözümü için öncelikle bireyin kendi çevresinden başlayarak toplumlara, toplumların uluslararası alanlara duyarlılık kazandırması gerekmektedir (Güçlü, 2008).

Bireylerde çevre duyarlılığının geliştirilmesi, bilinç düzeyinin artırılmasıyla mümkündür ve bu bilinç düzeyinin artırılması da her düzeye uygun olarak verilecek çevre eğitimi ile sağlanabilmektedir (Yeşilyurt vd., 2013). Anlaşıldığı üzere çevre duyarlılığı, çevre bilinci ve eğitim arasında ilişki mevcuttur.

Çevre sorunlarının giderek daha fazla küresel boyut kazandığı dönemde çevre sorunları konusundaki toplumsal ve bireysel duyarlılığın artmasıyla tepkilerin ortaya çıkması çok sayıda sivil toplum kuruluşunun kurulmasına ve Dünya üzerinde pek çok şirkette çevreye daha duyarlı hareket etmesine sebep olmuştur (Güçlü, 2008). Bireylerin çevre konusunda gösterecekleri duyarlılık düzeyleri çevre sorunlarının bireysel ve ülkesel bazda önemszenmesini amaçlayan politik kararlara zemin hazırlaması açısından önemlidir. Bu

konudaki duyarlılık düzeyinin yükselmesine bağlı olarak çevre sorunlarına karşı kalıcı önlemlerin geliştirilmesi mümkün olacaktır (Yücel vd., 2006).

2.4. Çevre Kirliliği

Çevresel kirlilik, dünyadaki hastalığın ve erken ölümün en büyük nedenidir. Küresel olarak, "çevresel kirlilik" terimi uzun zamandır var olmakla birlikte, insanlık ile çevresi üzerindeki etkileri, insanların yeryüzünde belirli bir yerde uzun süre yaşamaya başladıklarından itibaren bilinçli veya bilinçsiz olarak büyük ölçüde hissedilmiştir. Özellikle nüfusun artmış olması da çevre kirliliği konusunda önemli bir yer almıştır. Tarih boyunca da , büyük uygarlıkların ortaya çıktığı şehirlerde ve kasabalarda , insan atıklarının neden olduğu çevresel kirlilikle karşılaşmıştır. Milattan sonra 1000 yılı civarında kömürün yakıt kaynağı olarak kullanılması sonucu önemli hava kirliliği ile karşılaşmıştır. Buna ilaveten 17. yüzyılın başlarından 19. yüzyılın başlarına kadar kömürün kok kömürüne dönüştürülmesi ve hatta demir eritme için kullanılması da hava kirliliğinde etken olmuştur. Sonrasında bu çevresel kirlilik su kütlelerini de etkilemiştir. Özellikle yoğun kentsel alanlarda katı atık birikimi de oluşmuştur. Bu arada nüfusun ve sanayinin hızla artışı da evrensel bir sorun haline gelmiştir (Ajibade vd., 2020).

Son yıllarda çevrenin temizlenmesi için büyük çabalar sarf edilmiş olmasına rağmen, kirlilik büyük bir sorun olmaya devam etmekte ve sağlığa yönelik sürekli riskler oluşturmaktadır. Sorunlar, geleneksel kirlilik kaynakları olan endüstriyel emisyonlar, yetersiz sanitasyon, yetersiz atık yönetimi, kirli su kaynakları ve biyokütle yakıtlarından kaynaklanan iç mekân hava kirliliğine maruz kalma gibi etkenlerin büyük kitleleri etkilediği gelişmekte olan dünyada şüphesiz en büyüktür. Bununla birlikte, gelişmiş ülkelerde bile çevre kirliliği, özellikle toplumun daha yoksul kesimleri arasında devam etmektedir (Briggs, 2003).

Bu tehdidin etkileri her geçen gün artmakta, fosil yakıtların sürekli yakılması, toksik özellikte olan partikül ve gaz kirleticiler yayması, fabrikaların su kaynaklarına toksik atıklar atması ve bu kaynakları kullanılmaz hale getirip sucul yaşamı yok etmesi, şehirleşmenin ormansızlaşmaya yol açması ve bu nedenle hava kalitesinin bozulması, plastik atıkların toprak verimliliğini düşürmesi gibi çeşitli insan faaliyetleri nedeniyle Dünya'ya onarılamaz zararlar vermektedir (Ajibade vd., 2020).

Çevre kirliliği, doğal çevreye zarar veren atık ve kirleticilerin, insanların ve diğer canlıların sağlığına zarar verecek şekilde çevreye karışmasıdır. Bu kirleticiler, doğal

yollarla oluşan maddeler olabileceği gibi enerji de olabilir. Ancak, türleri ne olursa olsun, belli seviyeleri aştıklarında kirletici hale gelirler.  evre kirliliği, insan ve doğa üzerinde çeşitli etkilere sahiptir. Hava kirliliği, iklim değişikliklerine ve insan-hayvan-bitki yaşamına zarar verir, solunumla ilgili sağlık sorunlarına yol açar. Asit yağmurları bitkilere zarar verir, su kaynaklarını kirletir, bulaşıcı hastalık riskini ve yaygınlığını artırır, deniz ve g l ekosistemlerini bozar. Toprak kirliliği, toprağın zarar görmesine, erozyonun artmasına, verimliliğin azalmasına, üreme ve işlev bozukluklarına neden olur ve bu kirleticiler bitkiler aracılığıyla hayvanlara ve insanlara geçer. Gürültü kirliliği, işitme sorunlarının yanı sıra stres, konsantrasyon eksikliği gibi psikolojik etkilerin de meydana getirdiği ifade edilmiştir (Aslan, 2023: 22-23).

OECD'nin kirlilik tanımında; "insan tarafından, doğrudan veya dolaylı olarak, çevreye madde veya enerji bırakılması sonucu, insan sağlığını tehlikeye atan, canlı kaynaklara ve ekosistemlere zarar veren, olanakları bozan veya çevrenin diğer meşru kullanımları ile müdahale eden zararlı etkiler" olduğu belirtilmiştir. Bu tanımda; kirlilikle ilgili zararlı etkinin insan sağlığını da etkilediği belirtilmiştir. Hatta kirliliğe bağlı olarak uzun yıllar sonra bile kanser gelişimi olabilmektedir (Larsson,1999).

Dünya'nın temeldeki ekolojik sorunları arasında temel  evre ve kaynak problemleri ile karşılaşılabilmektedir. Bu problemler arasında  evre kirliliği, biyolojik çeşitlilikle toprak ve su kaynaklarının bitki örtüsünün yok olması, susuzluk, besin ve beslenmeyle ilgili problem ve salgın hastalıklar yer almaktadır. Bunlara ilaveten nüfusun artması doğal kaynakların bilinçsiz olarak kullanılması, çok sayıda bitkinin ve hayvanın nesillerinin tükenmesi ve kentleşme süreci gibi çok sayıda etkenler de yer alabilmektedir. Bu kapsamda temel  evre ve kaynak sorunları aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (Yıldız vd., 2009: 82).

Hava kirliliği:

- i. Küresel iklim değişikliği
- ii. Stratosferik ozonda incelme
- iii. şehirsel hava kirliliği
- iv. Asit birikimi
- v. Dış kaynaklı kirlenme
- vi. I  kaynaklı kirlenme
- vii. Gürültü
- viii. Radyasyon

Su kirliliği:

- i. Sediment
- ii. Zehirli kimyasallar
- iii. Oksijen azalması
- iv. Zirai ilaçlar
- v. Aşırı ısınma

Biyolojik çeşitlilikte azalma:

- i. Habitatların tahribi
- ii. Canlı neslinin tükenmesi

Atık üretimi:

- i. Katı atıklar
- ii. Tehlikeli atıklar

Besin ve Beslenme:

- i. Aşırı otlatma, çiftlik alanlarının azalması
- ii. Sulak alanların yok olması
- iii. Aşırı avlanma
- iv. Kıyı kirliliği
- v. Toprak erozyonu
- vi. Toprak tuzlanması
- vii. Yeraltı suyunun azalması

2.5. İklim Değişikliği

2.5.1. İklim değişikliği nedenleri

İklim değişikliği doğa ve insan kaynaklı olmak üzere iki başlık altında incelenmektedir. Dünya'nın yörüngesinde meydana gelen değişimler, güneş enerjisindeki değişim, deprem, volkan, levha hareketleri gibi insan kaynaklı olmayan doğal nedenler, doğa kaynaklı nedenleri oluşturmaktadır. Hızla artan nüfus, bilinçsiz doğal kaynak kullanımı, sanayi, plansız kentleşme, aşırı enerji kullanımı, sera gazlarındaki artış gibi insanların sosyolojik, ekonomik, kültürel ve teknolojik etkinlikleri ile ortaya çıkan nedenlerdir (Yıldız vd., 2009). Günümüzde iklim değişikliği ve çevrenin bozulması ilerleyen yıllarda insanlığın karşılaşılabileceği en acil sosyal sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Khan ve

Saeed, 2023). Nitekim; enerjinin kömür, gaz ve petrol gibi fosil yakıtlar aracılığı ile üretilmesinin , her yıl milyarlarca karbondioksit (CO₂) emisyonuna katkıda bulunduğunu ve küresel iklim değişikliğinin birinci nedeni olduğu BM İklim Krizi Raporunda (2019) ifade edilmektedir (akt; Khan ve Saeed,2023).

2.5.2. İklim değişikliği etkileri

İklim değişikliklerinin yol açtığı çevresel değişiklikler, birçok türün uyum sağlayamayacağı kadar hızlı olacak ve bu da yaygın yok oluşlara yol açacağı ifade edilmektedir. Yeni çevreye tolerans gösterebilen türler bile, bağlı oldukları ekosistemler çöktüğünde azalabilirken okyanuslar daha tabakalı ve daha az üretken hale gelecektir. Bu tür ekosistem sorunları meydana gelirse, değişiklikler insanları derinden etkileyecektir. Okyanus verimliliğindeki kayıp, beslenme için denizlere bağımlı olan nüfusun %20'si için zararlı olacaktır. Mahsuller, özellikle gıda arzının en az olduğu alçak enlemlerdeki karalarda daha düzenli olarak tükenecek. Jeolojik süreçler, fosil karbon rezervlerinin serbest bırakılmasının yarattığı dengesizliklere yavaş yavaş tepki verdiğinden, bu olumsuz çevresel durum binlerce yıl sürebilir. Biyolojik çeşitliliğin, getireceği tüm faydalarla birlikte eski haline getirilmesi için gereken zaman ölçeği daha da uzun olacaktır (McNutt,2013).

Sesana (2021), iklim değişikliğinin doğrudan veya dolaylı şekilde kültürel miras üzerindeki etkilerini şu şekilde belirtmiştir; daha yüksek sıcaklıklar donma-çözülme döngülerinin sıklığını artırarak yığma binalarda yapısal hasara neden olabilmektedir. Aşırı sıcaklıklar, toprak malzemelerin tekrar tekrar genişmesi ve büzülmesi nedeniyle termoklastik bozulmaya yol açabilmektedir. Akdeniz bölgesinde yoğun güneş ışınımına maruz kalan miras malzemelerinin yüzeylerinde termoklastizmada ve arkeolojik alanların erozyonunda artış görülmektedir. Erozyon veya çökme yoluyla bu nehirler ve göller boyunca uzanan arkeolojik alanları etkileyen nehir ve göl taşkınlarının sıklığında ve boyutunda artış meydana gelmektedir.

İklim değişikliğinin diğer etkileri aşağıdaki gibi sıralanmıştır (Aktaş, 2023).

- i. Sahillerde erozyon yaşanmaktadır.
- ii. Kıyılarda yerleşik topluluğu koruma maliyetleri artar.
- iii. İklim bağlantılı ölümler olmaktadır.
- iv. Salgın hastalıkların sayısı artmaktadır.

- v. Hava kalitesi düşmektedir.
- vi. Doğal yaşam alanları kaybolmaktadır.
- vii. Canlı türleri azalmaktadır.
- viii. Tarım alanlarının yapısı değişmektedir.
- ix. Orman verimliliği düşmektedir.
- x. Alanların coğrafi dağılımı değişmektedir.
- xi. Su arzı azalmaktadır.
- xii. Su kalitesi düşmekte ve su kaynakları için yaşanan rekabet artış göstermektedir.
- xiii. Ürün kayıpları artmaktadır.
- xiv. Enerji tüketim miktarı ve enerji tüketim biçimlerinde değişimler gözlenmektedir.
- xv. Enerji politikaları değişmektedir.

Sürdürülebilir bir çevrenin kolektif şekilde başarılması için, ekolojik olan köylerin, sürdürülebilir olan şehirlerin ve belediyelerin, çevre dostu yaşam koşulları için toplulukların tekrar organize olması, yeşil enerji ve teknolojinin oluşturulması ve benimsenmesi, doğal kaynakları koruyan topluluk tabanlı gelişme yaklaşımlarının tanıtılması ve sürdürülebilir üretim ve tüketim yaklaşımlarının teşvik edilmesi şeklinde olabilir. Çevresel sorunların öncelikli olarak ele alınması önemlidir. Sanitasyon , temiz su, ekonomik ve temiz enerji , çölleşme ile mücadele edilmesi çevresel sürdürülebilirlik için hedefler arasında yer almaktadır (Khan ve Saeed, 2023).

2.6. Sosyal Hizmet ve Çevre Sorunları

Sosyal hizmet, insanlara değer veren bakış açısıyla onların sorunlarla baş etme kapasitesini artırmayı, kaynak ve olanak sağlamayı amaçlayan bir meslektir (Duyan, 2021). “Çevresi içinde birey” yaklaşımı ile insanlar arası iletişimi anlamaya çalışan sosyal hizmet perspektifi, son zamanlardaki çevre sorunlarının artmasıyla birlikte “çevre” kavramına yeni bir paradigma getirilmesi gerekliliğinden bahsedilmiştir (Baydar ve Ersoy, 2017).

Çevresel krizler ile sosyal sorunlar arasında yadsınamaz bir bağlantı olduğu bilinmektedir. İklim değişikliği, afetler ve çevresel felaketler sonucu çevre mültecilerinin meydana gelmesi, buna bağlı olarak yoksulluk gibi sosyal problemler ortaya çıkmaktadır

(Demirbilek, 2016; Aktaş, 2023). İklim değışikliğı ile suç oranlarında da değışme yaşanması bu duruma örnektir. Şiddetli suçların yılın en sıcak aylarında arttığı ve iklimi daha sıcak ölkelerde diğerlerine göre şiddetli suç oranının fazla olduğu gözlenmektedir (Mckinnon, 2008). Hoff ve Polack (1993) çevresel krizler ile sosyal sorunlar arasındaki ilişkiyi incelemiş ve bu bağlamda çevresel krizlerin dezavantajlı grupları daha fazla etkileyeceğini, dışlanmaya sebep vermesini, kentsel strese neden olmasını, işçilerin iş yerindeki tehlikeler sebebiyle yer değıştirmesini, savaşlara ve sosyal adaletsizliğe yol açmasını, su kıtlığı yaşanmasını, kanser ve doğum kusurları gibi sağık sorunlarına sebep olmasını ifade sosyal çalışmacıların, ekoloji, küresel ısınma, iklim değışikliğı gibi çevreyi kapsayan sorunlara ve bu sorunların etkilerine, ekolojik adalet ile ilgili bilgiye, mesleki uygulama gerçekleştirdikleri bölgenin çevresel özelliklerini ve risklerini değerlendirebilmeye yönelik bilgiye sahip olması gerektiğı belirtilmiştir (Yanardağ, 2019). Önceleri gelişmişliğin bir göstergesi olarak kabul edilen kentler, endüstri ve nüfus ilişkisi bağlamında farklı kültürlerden gelen insanların hızlı göçü nedeniyle ekolojik ilişkilerin bozulmasıyla çevre sorunlarının kaynağı haline gelmiştir. Hızlı kentleşme ve kentlerin geniş alanlara yayılması, bu çevre sorunlarını daha da artırmaktadır (Yıldız vd., 2009: 88).

Doğal felaketlerin şiddeti ve sıklığı arttıkça, ölkelerin içinde ve ölkeler arasında yoksulluk ve mal varlığı dağılımındaki eşitsizlikler artış göstermektedir (Dominelli, 2018). Sosyal adalet çabalarında olduğu gibi, çevresel sosyal hizmet, en yoksul ve en dışlanmış nüfusların çevresel sonuçlardan en çok etkilenenler olduğunu vurgulayarak bu argümanları genişletir (Coates ve Gray, 2011). Sosyal hizmet ve fiziki çevre arasındaki başlıca temas şekli, ekolojik bozulmanın insanlara etkisi üzerinden gerçekleşmiştir. Sosyal hizmetin dezavantajlı nüfuslara yönelik geleneksel kaygısı, çevre kirliliğı ve ekolojik bozulmanın ayrımcı etkilerine odaklanmasına neden olmuştur (Aslan, 2023).

2.7. Çevresel Sorunlarla Mücadelede Sosyal Hizmet

Yakın zamana kadar sosyal hizmetin kritik çevre sorunlarına dahil olmaması, yalnızca kısa vadede insanlara zararlı olmakla kalmamış, aynı zamanda mesleğin uzun süredir devam eden sosyal adalet taahhüdünü de derin bir düzeyde ihlal etmiştir (Besthorn, 2011). Sosyal hizmet kuruluşları, çevresel olarak tahrip edilmiş düşük gelirli bölgelerde sürdürülebilir sosyo-ekonomik kalkınmayı teşvik etmesi, insanları ve kaynakları seferber ederek yeni istihdam biçimleri yaratmanın yanı sıra doğa ile uyumlu, çevreyi tahrip

etmeyen kalkınma modelleri geliştirmeyi içermektedir. Rüzgar, dalga ve güneş gibi yenilenebilir enerjilerinin kullanımı çevreyi koruyarak belirtilen sürdürülebilir yaklaşımları geliştirmektedir (Dominelli, 2014). Sosyal hizmet uzmanları, eşitlik, dayanışma, insan hakları ve tüm insanların onuru ve değeri gibi konularda güçlü beceri setleri sayesinde çevre hareketine önemli ve benzersiz bir katkı sağlayabilirler. Bu beceriler, sürdürülebilirliği teşvik etmek amacıyla tüm uygulama seviyelerinde hayata geçirilebilir (Drolet vd., 2015). Sosyal hizmet uzmanlarının çevresel sorunları önlemeye yönelik uygulamaları, özellikle makro düzeyde olması önemlidir. Topluluk temelli temizlikler, böcek ilacı püskürtme ve atık dökümünün kontrolü gibi çevresel sorunlar için lobicilik çabaları geliştirilmektedir (Marlow ve Van Rooyen, 2001). Böylelikle, toplulukların çevresel sorunlar hakkında farkındalığı artırılmaktadır.

Sosyal hizmetin, sosyal sistemlerin doğal çevre ile karşılıklı bağımlı bir ilişki içinde olduğu bir bağlamda gerçekleştiğini ve bu nedenle doğal çevrenin korunmasını sosyal refahın ayrılmaz bir parçası olarak teşvik ettiği kabul edilmektedir (Heinsch, 2012).

Çevre krizleri yaşayan ülkelerin nüfus artış hızı da yüksektir. Tarımsal üretimin artmadığı nüfus sayısındaki yükselme sonucunda, yeterli gıda üretilmemektedir (Dominelli, 2018). Sosyal hizmet uzmanlarının özellikle uygulamalarında “doğanın ortasında insan prensibini benimsedikleri için çevre sorunları ile ilgilenmelerinin yerinde olduğunu savunulmaktadır. Çevre alanında çalışan sosyal hizmet profesyonelleri endüstriyel kirlenmenin ve çevresel bozulmayı engelleme konusunda insanların beslenme, barınma ve tedavileri için kaynak sağlamak, sağlık sorunlarında çözüm yolları aramak, yıkılmış ev ve toplulukları yeniden inşa etmek, endüstriyel veya fiziksel çevre felaketlerine maruz kalmanın oluşturduğu travmalarla baş etmek, çevre temizleme ve arındırma işlemlerine katkıda bulunmak ve çevresel krizlerin tekrarlanmaması için geleceğe yönelik planlar yapmak gibi bir çok yolla katılım sağlayabilirler (Dominelli,2018).

Sosyal hizmet uzmanlarının, çevresel sorunları uygulamalarının bir bileşeni olarak tanıdıklarını ve bu sorunları çeşitli düzeylerde ve farklı uygulama bağlamlarında ele aldıklarını göstermiştir. Çevre krizi hızla büyümekte ve sosyal hizmet uzmanları, bireylere ve topluluklara karşı sorumlu olmak istiyorlarsa, hem teorik hem de pratik yanıtları sistematik olarak ele almak için planlı ve ortak bir çaba göstermeleri gerekmektedir (Marlow ve Van Rooyen, 2001). Sosyal hizmet uzmanları, hizmet kullanıcıları ve diğer yerel birimlerle, yaşam ortamı ve insan refahı arasındaki ilişkiyle ilgili bilgileri paylaşmaya çalışmışlardır. Bu, sosyal hizmet uzmanlarının daha

özgürleştirici ve politik bir duruş benimsemelerini gerektirmiş ve araştırma sürecinde yerel birimlerle yatay eylem ve heterojen bilgi üretme çabalarına yol açmıştır. Sosyal hizmet uzmanlarının eylemleri ve bilgileri bir anlamda pratik profesyonellerin ideal tipi içine yerleştirilebilmektedir (Narhi, 2004).

2.8. Sosyal Hizmette Ekolojik Yaklaşım

Ekolojik sosyal hizmet, ekolojik düşünceyi merkezine alarak "çevresi içinde birey" yaklaşımını vurgular ve insanların refahını çevreleriyle birlikte artırmayı amaçlayan bir uygulama biçimidir (Barut ve Kara, 2020). Ekolojik perspektifin odak noktası, insanların büyümesi, gelişimi ve potansiyelleri ile bu potansiyellerin ifade edilmesini destekleyen veya desteklemeyen çevrelerinin özellikleri üzerinedir (Teater, 2014). Ekolojik yaklaşım üzerine mevcut düşünce, insan problemlerini açıklamada temel önermenin psikolojik, sosyal, ekonomik, siyasi ve fiziksel güçlerin karmaşık etkileşimi olduğunu önermektedir. Bu çerçevede, çevresel koşullar ile insan durumu arasındaki etkileşim ilişkisine tam olarak tanıklık eder (Pardeck, 1988). Ancak, günümüzde yaşanan çevre krizlerinin yaşanmasıyla sosyal hizmet ve geleneksel ekolojik modelleri, çevre krizinin yeni gerçekliklerini desteklemek için genişletilmelidir (Besthorn, 2011). İnsanoğlunun Dünya'nın ekolojik yapısına yaptığı bilinçsizce müdahaleler sonucunda yaşamsal derecede sorunlar ortaya çıkmıştır. Canlıların ve doğal kaynakların etkilendiği bu sorunların tamamı "ekolojik sorunlar" olarak ifade edilmektedir (Yıldız vd., 2009).

Sosyal hizmetin ekolojik modelinin insanın hem biyolojik hem de sosyal ekosistemlerdeki rolünün tam farkındalığına genişletilmesi gerektiği ifade edilmiştir (Zapf, 2009). Bazı sosyal çalışmacılar, doğal dünyayı içeren çevresi içinde birey yaklaşımını felsefi ve disiplinler arası yaklaşımlar kullanarak yeniden gözden geçirmiştir. Sosyal hizmetin doğal dünyayla olan ilişkisini insan merkezli olduğu için eleştiren yazarlar, derin ekolojiye yönelmişlerdir (Baydar ve Ersoy, 2017). Derin Ekoloji destekçileri, çevre sorunlarına yüzeysel, ego merkezli bir yaklaşımdan öteye geçmeye çalışırken, insanlar ve insan olmayan dünya arasındaki daha derin bağlantıyı ve daha hassas etkileşimi yansıtan ekosentrik bir dünya görüşünü ifade etmeye çalışmışlardır (Besthorn, 2011). Derin ekoloji, sosyal hizmete kişi-çevre yapısına esasen farklı bir bakış açısı sunar ve insanlığın doğayla olan ilişkisini görme şeklinde temel bir değişim için savunur (Coates ve Gray, 2011). Sosyal hizmet ekoloji hakkında düşündükçe ve tartışmalar ilerledikçe, sadece insanın değil, tüm dünyanın risk altında olduğu gerçeği

daha belirgin hale gelecek ve uygulamanın temelindeki insan merkezli değerler, ekolojinin bütün özelliklerini kapsayacak şekilde genişleyeceği belirtilmiştir (Aslan, 2023: 62). Sosyal hizmet içinde ekoloji, taşıdığı mevcut anlamıyla yer almamış olsa da, yeniden sosyal hizmete dahil etme çabalarında fiziki çevre bir “değişken” olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda sosyal çevreden bağımsız olarak fiziksel ortam, insanların etkileşimde bulunduğu ortamın fiziksel özellikleri şeklinde değerlendirilmiştir (Aslan, 2023).

Çevresel krizlerin, mevcut sosyo-ekonomik, politik ve kültürel yapılar içinde zaten var olan eşitsizlikleri daha da kötüleştiren çevresel adaletsizliklere dayanan sosyo-ekonomik ve kültürel eşitsizlikler ortaya çıkardığı, sosyal hizmet eğitimcilerinin ve uygulayıcılarının insan ve vatandaşlık temelli hakları destekleyen bir çevresel adaleti geliştirme ve sürdürmede önemli bir rol oynadığı ve sosyal hizmet müfredatlarında bu tür konuların yer almasını sağlamaları gerektiği belirtilmektedir. Yeşil sosyal hizmette önerilen ekolojik modelin, yapıcı ve sürdürülebilir bir yol vaat ettiği öne sürülmektedir (Dominelli, 2014).

Mesleğin ekolojik sosyal hizmet konusundaki durumu muhtemelen insanın doğa ile ilişkisini nasıl anladığına ve doğal olmayan dünyanın doğal ya da araçsal değere sahip olup olmadığına bağlıdır. İçsel duruş, doğal dünyayı kendisi için iyi olarak görürken, araçsal görüş, değerinin insan çıkarlarından türediğini görür. Araçsal bir bakış açısından, çevre, dolayısıyla, insan sürdürülebilirliğini desteklemek için korunmalıdır, bu nedenle gıda güvenliği, arazi koruması, sürdürülebilir tarımsal uygulamalar, küresel ısınma ve kirlilikle mücadele, estetik manzaralar ve kimyasal içermeyen gıdalar gibi konular insan refahını destekledikleri görüldüğü için desteklenir ve değerlendirilmektedir (Coates ve Gray, 2011).

Uluslararası sosyal hizmet alanından, “sürdürülebilirlik ilkeleri ve doğal düzene duyarlılıkla motive edilen sosyal adalet ile ekoloji arasında bir bağlantı görevi gören küresel bir çevresel vatandaşlık kavramı gelmektedir. Çevrenin korunması küresel düzeyde kolektif eylem gerektirdiğinden, küresel çevre vatandaşlığı kavramı bireyciliğin, milliyetçiliğin ve bir neslin haklarının ötesine geçmektedir. Sürdürülebilir kalkınma, “bugünün ihtiyaçlarını, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden ödün vermeden karşılayan kalkınma” olarak ifade edilmiştir (Zapf, 2009).

Tablo 2.1 Ekososyal hizmetin gelişimi

	Arka plan	Ekososyal hizmetin gelişimi	Sosyal hizmet paradigması	Müdahale boyutları
1960'lar	Enerji krizi ve çevresel bozulma	Gelişme sonrası ülkelerde sosyal hizmetin tanıtılması ve çevre sorunları	Terapötik paradigma	Mikro boyut
1970'ler				
1980'ler	Çevresel koruma üzerine küresel fikir birliği (çevre koruma araştırmaları, sürdürülebilir kalkınma)	sosyal hizmetin yerleştirilmesinde önemli konulardan biri haline gelmiştir	Sosyal yapı paradigması	Makro boyut
1990'lar			Modernite üzerine düşünme	Marjinalite ve kültürel ekolojik duyarlılık boyutuna odaklanmak
21.yy.		Güçlendirilmiş ve zenginleştirilmiş ekososyal hizmet uygulamasına ilişkin vaka deneyimleri ve araştırma		

Kaynak: (Aslan, 2023)

Sosyal hizmette ekolojinin evrimine bakıldığında, mesleğin kökenlerine kadar götürülen bir tarih olsa da, fiziksel çevrenin önemli bir bileşen olarak kabul edilmesi 1990'lardan itibaren gerçekleşmiştir. Başlangıçta ekoloji terimi kullanılsa da, sosyal hizmetin insanı bütünsel olarak ele alması gerektiği vurgulanmış, mevcut çevre kavramının bu bütünselliği sağlamadığı, sadece sosyal çevreye odaklanmanın sınırlayıcı olduğu ve çevrenin fiziksel boyutunun da dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir (Aslan, 2023). Yaşam çevresi ile insan refahı arasındaki karşılıklı ilişkiyi vurgulayan “ekososyal” kavramı da sosyal ve ekolojik boyutlar arasındaki bağlantıları daha görünür hale getiren bir uygulama olarak ifade edilmektedir (Narhi, 2004). Sosyal hizmet ekoloji hakkında düşündükçe ve tartışmalar ilerledikçe, sadece insanın değil, tüm dünyanın risk altında olduğu gerçeği daha belirgin hale gelecek ve uygulamanın temelindeki insan merkezli değerler, ekolojinin bütün özelliklerini kapsayacak şekilde genişleyeceği belirtilmiştir (Aslan, 2023).

Çevresel adaleti sağlamak için, insanın doğa üzerindeki hakimiyetine karşı çıkmak; doğaya yönelik "derin empati" ve gezegene zarar veren kar uygulamalar konusunda ekolojik farkındalık geliştirmekle mümkündür. Sosyal ve çevresel adaletin analizini yaparken, aynı zamanda ırkçılık, çevrecilik, sınıfcılık ve ekonomik gelişim arasındaki gerilim ve çatışmaların incelenmesini de gerektirir. Bu bağlamda, ekososyal hizmet, diğer önemli sosyal hizmet konularından önce çevresel sürdürülebilirliğe öncelik tanımaktadır (Baydar ve Ersoy, 2017).

2.9. Yeşil Sosyal Hizmet Uygulamaları

Yeşil sosyal hizmetin tanımında; insanların refahını artırmak amacıyla çevrenin korunmasını ve insanların sosyo-kültürel, ekonomik ve fiziksel çevreleri arasındaki karşılıklı bağımlılıkların bütünleştirilmesini içeren eşitlikçi bir çerçevede, hakim yapısal eşitsizlikler ile güç ve kaynakların adil olmayan dağılımına yönelik müdahaleleri kapsayan bir uygulama alanı olması yer almaktadır (Dominelli, 2018: 17).

Ekolojik adalet ve çevresel adalet terimleri zaman zaman birbirlerinin yerini tutsa da anlamları farklıdır (Koçak, 2023). Çevresel adalet, mevcut ekolojik bozulmanın etkilerinin ve risklerinin insanlar arasında adil bir şekilde dağıtılması veya sorumluluk ve çözümün adil bir şekilde üstlenilmesi olarak ifade edilirken, ekolojik adalet ise tüm bu sosyal ve çevresel hakların ve risklerin ekolojinin insan olmayan bileşenlerini de içerecek şekilde anlaşılması, algılanması ve dağıtılması olarak belirtilmektedir (Aslan, 2023).

Tablo 2.2 Çevresel ve ekolojik adalet

Çevresel Adalet	Ekolojik Adalet
İnsan merkezli – odak noktası insandır	Ekomerkezli – odak noktası dünyanın doğal ekosistemidir
Sosyal adalet çerçevesinde insan haklarını kullanır	Ekolojik adalet çerçevesinde doğa haklarını kullanır
Sosyal eşitsizlikler ve adaletsizlikler çevresel konulardan meydana gelir	Ekolojik adaletsizlik insan ve doğası arasındaki dengesizlikten meydana gelir

Tablo 2.2'nin devamı

Dünyada en çok etkilenenler yoksul ve marjinalleşmiş insanlardır	İnsan ve doğal çevre, çevresel problemlerden etkilenir
--	--

Kaynak: (Purutçuoğlu ve Doğan, 2017 :1086)

Tablo 2.2'de görüldüğü üzere çevresel adalet insanları merkezine alırken ekolojik adalet canlıları ortak paydada değerlendirerek hiçbir canlıya öncelik göstermemektedir.

Yeşil sosyal hizmet, mesleğin çevre ile ilgili tartışmalarına yeni konular getirmede önemli olmuştur. Bunlar arasında, fiziksel çevrenin ekolojik perspektifler ve mesleki kaygılar içinde sağlam bir şekilde yer almasını sağlamak, sosyal ve çevresel adaletin sosyal hizmet uzmanlarının herhangi bir çevresel katılımında ayrılmaz bir parça olarak kabul edilmesini sağlamak, insan ihtiyaçlarını karşılamak için çevreyi tahrip etmeyen yenilikçi sosyo-ekonomik kalkınma yaklaşımlarını düşünme ihtiyacını vurgulamak ve afet müdahalelerini sosyal hizmet bilgi, beceri, kapasite geliştirme ve müfredatının temel unsurları haline getirmeyi içermektedir (Dominelli ve Ku, 2017: 7).

Doğal ve yapay çevrelerin her ikisinin de insanların potansiyellerini geliştirmelerine ve hedeflerine ulaşmalarına doğrudan etkisi olduğu kabul edilmekte ve Dünya'nın kaynaklarının sürdürülebilir bir şekilde paylaşılması gerektiği savunulmaktadır. Bu bakış açısı ayrıca mevcut çevre koruma yasalarının ve standartlarının etkili bir şekilde uygulanmasını destekler ve sosyal çalışmacıları daha sağlıklı bir çevre için çalışmaya teşvik ederken, çevresel konuların sosyal çalışma eğitiminde daha fazla yer almasının gerekliliğini savunmaktadır (McKinnon, 2008). Yeşil sosyal hizmetin içinde ayrıca politika, öğretim, araştırma ve uygulamayı da içine alan akademik alan da vardır. Yeşil sosyal hizmet uygulamasında:

- i. sağlığının tehlikeye girme olasılığının azaltılması, insanların
- ii. öngörülen tehlikelerin değiştirilmesi, bunun için de güvenlik zafiyetlerinin azaltılarak dayanıklılığın artırılması,
- iii. olası felaketler için hazırlıklı olunması,
- iv. afetlerin etkisinin azaltılması ve önlenmesi ile ilgili çalışmaların yapılması hakkında da topluma katkı sağlanması değerlidir. Bunlara ilaveten; sosyal hizmet uzmanları uygulamalarında;
- v. kolaylaştıran,
- vi. koordine eden,

- vii. toplumu harekete geçiren,
- viii. kaynakları harekete geçiren ve koordine eden,
- ix. arabulucu olan,
- x. danışmanlık ve savunuculuk yapan,
- xi. eğitici ve öğretici olan,
- xii. kültürler arasında bağ kurarak kültürel tercümanlık yapan
- xiii. psikososyal terapistlik yapan
- xiv. bilimsel olan bilgiyi müracaatçıları için uygulamalara aktarım sağlayarak bilimsel tercümanlık yapma rollerini de üstlenmiş olacaktırlar (Dominelli,2018).

Yeşil sosyal hizmetin başlıca özellikleri, sürdürülebilirlik, çevre için dayanıklılık ve çevresel sorunlarla ilgilenmesi olarak ele alınmıştır (Aktaş, 2023). Çevre sorunları, farklı ekonomik uygulamalar ve de insan davranışlarında esnek olmayan tüketim olduğu için sosyal sorunlar olarak değerlendirilebilir. Bu durum, doğal kaynakların genel olarak bozulmasına neden olmuş ve sürdürülebilirliği tehdit etmektedir. Sosyal hizmet uzmanlarının, çevresel uygulama için gerekli olan temel becerilere sahip olması gerektiği için, sürdürülebilir çevre politikalarının oluşturulmasına katkıda bulunmaları değerlidir. Çünkü sosyal çalışma hem akademik hem de uygulamaya temelli bir meslektir. Bu nedenle de sosyal çalışanların insanların yaşam şartlarını iyileştirme hususunda profesyonel bir sorumluluğu da vardır. (Khan ve Saeed, 2023).

Yeşil sosyal hizmetin etkileri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (Aktaş, 2023: 11):

- i. Çevresel adaletin sağlanması,
- ii. Küresel ısınma ile etkili şekilde mücadele edilmesi,
- iii. İklim göçü sebebiyle mağdur olan bireylerin ve grupların haklarının savunulması,
- iv. Sosyal eşitliğin teşvik edilmesi,
- v. Ekonomik eşitliğin savunulması,
- vi. İnsana verilen değerin artması,
- vii. Doğal kaynakların korunması
- viii. İtibar seviyesinin yükselmesi,
- ix. Dünyadaki kaynakların daha verimli şekilde kullanılması,
- x. Sürdürülebilir kalkınma hedeflerine katkıda bulunulması,
- xi. Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması,
- xii. Sosyal hizmetten faydalanan insan sayısının artması,

xiii. Birey ve toplum düzeyinde çevreyi koruma ve çevrenin sürdürülebilirliğini sağlama bilincinin oluşması şeklindedir.

Sıralanan maddelerden anlaşılacağı üzere yeşil sosyal hizmet, insanın insana ve insanın çevreye verdiği sürdürülebilir ve faydalı etkileri nedeniyle son derece önemli bir yere sahiptir. Kaynaklar üzerindeki çatışmalar sadece kıtlık nedeniyle değil, aynı zamanda özellikle yoksul kesimlerin nüfus hareketleriyle daha da şiddetlenmektedir. Nüfus dinamiklerini ve bunların çevre üzerindeki etkilerini anlamak, nüfusun farklılıklarını analiz etmeyi gerektirir. Bu analizde yaş, etnik köken, coğrafi konum ve aile büyüklüğündeki değişkenlikler önemlidir. (Dominelli, 2018: 173).

Eğer yerli olmayan sosyal hizmet uzmanları, yerli topluluklarla çalışma konusunda yeterli beceriye sahip değilse, bu topluluklarda çalışmak üzere yerli bir sosyal hizmet uzmanının getirilmesi gerekebilir. Yerli olmayan uzmanlar, kültürel uyumluluğu ve hizmet kullanıcılarının ihtiyaçlarına uygun müdahaleleri sağlamak için, yerli sosyal hizmet uzmanları ve onların kuruluşlarıyla işbirliği yapma yükümlülüğüne sahiptirler (Dominelli, 2018).

2.10. Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

Dünya Liderleri 2015 yılında, 2030'a kadar aşırı yoksulluğu sona erdirmek, eşitsizlik ve adaletsizlikle mücadele ve iklim değişikliğinin önüne geçmek olmak üzere 3 önemli işi başarmak için 17 Küresel Amaç üzerinde uzlaştı. Bu amaçlar aşağıda şu şekilde sıralanmaktadır (BM,2015).

Şekil 2.10.1 BM sürdürülebilir kalkınma amaçları, Erişim: <https://turkiye.un.org/tr/sdgs>

- i. Yoksulluğa Son: Sosyal hakları yerine getirerek yoksulluğun her alanda ortadan kaldırılması hedeflenmektedir.
- ii. Açlığa Son: Yetersiz beslenmenin önüne geçilmesi, gıda güvenliğinin sağlanması, sürdürülebilir tarımın desteklenmesi hedeflenmektedir.
- iii. Sağlık ve Kaliteli Yaşam: Bulaşıcı ve bulaşıcı olmayan hastalıkları önleme, anne ve yenidoğan ölümlerinin azaltılması, çevre sağlığı için gerekli adımlar atılarak toplum sağlığının korunması hedeflenmektedir.
- iv. Nitelikli Eğitim: Çocuklar için nitelikli ve kapsayıcı eğitimin sağlanması, her yaş için yaşam boyu öğrenimin desteklenmesi hedeflenmektedir.
- v. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Kadınların ve kız çocukların siyasi, kültürel ve sivil hayata katılımlarını güçlendirmek ve toplumsal cinsiyet eşitliğini hedeflemektedir.
- vi. Temiz Su ve Sanitasyon: Su kaynaklarının korunması ve herkes için sağlıklı suyun erişilebilir olması hedeflenmektedir.
- vii. Erişilebilir ve Temiz Enerji: İnsanların güvenilir, yenilenebilir, uygun fiyatlı ve modern enerjiye erişebilmesi hedeflenmektedir.
- viii. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme: Kapsayıcı, kesintisiz ve sürdürülebilir ekonomik büyüme hedeflenmektedir.
- ix. Sanayi Yenilikçilik ve Altyapı: Sanayide sürdürülebilirlik hedeflenmektedir.
- x. Eşitsizliklerin Azaltılması: İnsanlar arasındaki gelir eşitsizliğinin azaltılması hedeflenmektedir.
- xi. Sürdürülebilir Şehirler ve Toplumlar: Sürdürülebilir şehir planlamaları, temel hizmetlere, konutlara, yeşil alanlara erişimi sağlamayı hedeflemektedir.
- xii. Sorumlu Üretim ve Tüketim: Sürdürülebilir üretim ve tüketimin korunması hedeflenmektedir.
- xiii. İklim Eylemi: İklim değişikliği ve doğal afetlerle mücadele konusunda acil eylem planları ve uygulamaları hedeflenmektedir.
- xiv. Sudaki Yaşam: Sürdürülebilir kalkınma kapsamında okyanus, deniz ve deniz kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir şekilde kullanılması hedeflenmektedir.
- xv. Karasal Yaşam: Çölleşmenin önlenmesi, karasal bozulmanın önüne geçilmesi, iyileştirilmesi kara ekosisteminin sürdürülebilir kullanımını hedeflemektedir.

- xvi. Barış Adalet ve Güçlü Kurumlar: Herkes için adaletin sağlanması, her düzeyde etkili ve şeffaf kurumların inşası hedeflenmektedir.
- xvii. Amaçlar İçin Ortaklıklar: küresel makroekonomik sürdürülebilirlik ve uyumlu politikalar, çevreyle uyumlu teknolojilerin yaygınlaştırılması hedeflenmektedir.

Sıralanan maddelerden anlaşılacağı üzere Birleşmiş milletlerin sürdürülebilir kalkınma amaçlarından; sağlık ve kaliteli yaşam, temiz su ve sanitasyon, erişilebilir temiz enerji, sürdürülebilir şehir ve toplumlar, iklim eylemi, sudaki yaşam, karasal yaşam, amaçlar için ortaklıklar hedefleri; çevre ile ilgili olduğu dikkat çekmektedir.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Tipi

Bu araştırma sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin çevresel duyarlılık durumlarının incelenmesi amacıyla yapılan tanımlayıcı tipte bir araştırmadır.

3.2. Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Araştırma; Şubat 2024-Mart 2024 tarihleri arasında Sinop Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi’nde öğrenim gören toplam 140 Sosyal Hizmet Bölümü öğrencisi ile yapılmıştır.

3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evreni, Sinop Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü öğrencilerinden oluşmaktadır. 2023-2024 Bahar Yarıyılı itibari ile bölümdeki toplam öğrenci sayısı 250 kişidir. Çalışmada evrenin tamamına ulaşılması hedeflenmiş olup örneklem seçimine gidilmemiştir. Araştırma, araştırmanın yapıldığı tarihler arasında araştırma kriterlerine uyan toplam 140 katılımcı ile tamamlanmıştır.

3.4. Araştırmaya Alınma ve Araştırmaya Dahil Edilme Kriterleri

Araştırmanın yapıldığı Şubat 2024-Mart 2024 tarihleri arasında Sinop Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü’nde öğrenim gören öğrencilerin araştırmaya dahil edilme kriterleri (a) araştırmaya katılmaya gönüllü olmak ve araştırmaya katılmayı kabul etmek, (b) iletişim sorunu olmamak ve (c) online ortamda araştırmaya katılabilmek imkanı ve becerisine sahip olmaktır.

3.5. Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında öğrencilerin sosyodemografik (yaş, cinsiyet, sınıf vb) özelliklerini belirlemeye yönelik sorulardan oluşan “Sosyo-Demografik Bilgi Formu” ile “Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği” kullanılmıştır.

3.6. Sosyo-Demografik Bilgi Formu

Yapılan ilgili literatür incelemesi sonucunda öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri ile çevre ile ilgili deneyimlerini (yaş, cinsiyet, sınıf, gelir durumu, ikamet ettiği yer, anne

ve baba eğitim durumu, mezun olduğu lise, çevre konusunda bir kuruluşa üye olma durumu, çevre konusunda ders/eğitim vb alma durumu, çevre konusunda sosyal sorumluluk projelerinde yer alma durumu vb.) içeren toplam 12 sorudan oluşmaktadır (Ozden, 2008; Yeşil ve Turan, 2020; Kılıç, 2023). (Ek-1).

3.7. Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği

Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği: Yeşil ve Turan (2020) tarafından çevreye yönelik duyarlılıkları ölçmeye yönelik olarak geliştirilen bu ölçek toplam 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçek “Bilgi/Duygu”, “Duyarlı Davranış”, “Özenli Davranış”, “Enerji/Ürün Tasarrufu” ve “Geri Dönüşüm” olmak üzere beş alt boyuttan oluşmaktadır. “Bilgi/Duygu” alt boyutu; Kesinlikle Katılmıyorum:1, Katılmıyorum:2, Kararsızım:3, Katılıyorum:4, Kesinlikle Katılıyorum:5 şeklinde puanlanan beşli likert tiptedir. Davranış Alt Boyutu (Duyarlı Davranış”, “Özenli Davranış”, “Enerji/Ürün Tasarrufu” ve “Geri Dönüşüm”) ise Asla:1, Nadiren:2, Ara sıra:3, Çoğunlukla:4, Her zaman:5 şeklinde puanlanan beşli likert tiptedir. Ölçekten alınan puanın artması çevreye yönelik olumlu tutum anlamına gelmektedir. Yeşil ve Turan (2020) ölçekte beş faktör altında yer alan 20 madde için Cronbach's Alpha değerini 0,84 olarak hesaplamıştır. Bu çalışma için Cronbach's Alpha değeri 0,83 olarak hesaplanmıştır (Ek-1).

3.8. Araştırmanın Uygulanması

Araştırma etik kurul izni alındıktan sonra Sinop Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü’nde öğrenim gören öğrenciler her bir sınıf için ayrı ayrı zamanlarda ders saatleri dışında uygun bir zaman dilimi belirlenerek ve öğrencilerle sınıf danışmanları aracılığı ile haberleşerek öğrenciler sınıflarında ziyaret edilmiştir. Sınıf görüşmesinde öğrencilere yüz yüze de araştırma hakkında bilgi verilip sözlü onam alındıktan sonra araştırmacı tarafından Google formlar aracılığı ile oluşturulmuş olan anket formu linki, öğrenciler tarafından kurulmuş sınıf whatsapp grubuna iletmek üzere sınıf temsilcisine iletilmiştir. Linki tıklayarak açan öğrenci araştırma hakkında bilgi içeren metni okuyup araştırmayı kabul ediyorum seçeneğini işaretledikten sonra anket sorularını görüp doldurabilme imkanına sahip olmuştur.

3.9. Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın yapılabilmesi için Sinop Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan yazılı izin (Tarih:29.12.2023; Sayı:2023/275) alınmıştır (EK 2). Ayrıca araştırma linkini tıklayarak açan öğrenci araştırma hakkında bilgi içeren metni okuyup araştırmayı kabul ediyorum seçeneğini işaretledikten sonra anket sorularını görüp doldurabilme imkanına sahip olduğu için bu şekilde aydınlatılmış onamları alınmıştır.

3.10. Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmadan elde edilen veriler Statistical Package for Social Sciences (SPSS Inc., Chicago, IL., USA) 23.0 paket program aracılığı ile değerlendirilmiştir. Sürekli sayısal değişkenlerin tanımlayıcı istatistiklerinin gösteriminde ortalama±standart sapma, kategorik değişkenlerin gösteriminde frekans dağılımı şeklinde sayı ve yüzde kullanılmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen değerlerin normal dağılıma uygun olup “Shapiro-Wilk Testi” ile incelenmiştir. Araştırmamızda Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği skorumuz normal dağılım göstermediği için ölçekle ilgili karşılaştırmalarda non-parametrik testler kullanılmıştır. Bağımsız iki grup arasındaki verilerin karşılaştırılmasında Mann-Whitney U testi, ikiden fazla grup arasındaki verilerin karşılaştırılırken Kruskal-Wallis H testi yapılmıştır. İstatistiksel kararlarda $p < 0.05$ düzeyi istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

4. BULGULAR

4.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Araştırmamıza katılan öğrencilerin yaş ortalaması $21,65 \pm 2,513$ olup katılımcıların diğer sosyo-demografik özellikleri Tablo 4.1’de verilmiştir. Tablo 4.1’e bakıldığında öğrencilerin %57,1’i 21-23 yaş aralığında, %90,7’si kadın olup büyük çoğunluğu (%81,4) öğrenci yurdunda yaşamaktadır. Öğrencilerin %83,6’sı gelir durumunun orta düzeyde olduğunu ve %85,7’si bir devlet lisesinden mezun olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların %30,7’si lisans birinci sınıf öğrencisi olup çoğunluğu annesi (%57,1) ve babasının (%50,7) ilköğretim mezunu olduğunu belirtmiştir (Tablo 4.1).

Tablo 4.1 Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımları

Sosyo-Demografik Özellikler		n	%
Yaş	18-20	46	32,9
	21-23	80	57,1
	24 ve üzeri	14	10,0
Cinsiyet	Kadın	127	90,7
	Erkek	13	9,3
Yaşadığı Yer	Ailesi ile Evde	21	15,0
	Öğrenci Yurdu	114	81,4
	Öğrenci Evi	5	3,6
Gelir Durumu	Kötü	4	2,9
	Orta	117	83,6
	İyi	19	13,6
Mezun Olduğu Lise	Özel Lise	20	14,3
	Devlet Lisesi	120	85,7
Devam Edilen Sınıf	1. Sınıf	43	30,7
	2. Sınıf	34	24,3
	3. Sınıf	36	25,7
	4. Sınıf	27	19,3
Anne Eğitim Durumu	Okuryazar	19	13,6
	İlköğretim	80	57,1
	Lise	33	23,6
	Yükseköğretim	8	5,7
Baba Eğitim Durumu	Okuryazar	10	7,1
	İlköğretim	71	50,7
	Lise	45	32,1
	Yükseköğretim	14	10,0

4.2. Katılımcıların Çevre ile İlgili Deneyimleri

Katılımcıların çevre ile ilgili deneyimleri Tablo 4.2’de verilmiştir. Öğrencilerin çoğunluğu (%97,1) herhangi bir çevre veya iklim değişikliği kulübüne üye olmadığını ve %48,6’sı çevre konusunda konferans kapsamında eğitim/etkinliğe katıldığını ifade etmiştir (Tablo 4.2). Öğrencilerin çevre ile ilgili katıldığı etkinlikler sorulduğunda %48,6’sı konu ile ilgili konferansa katıldığını ifade etmiştir. Ders programında çevre ile ilgili ders ya da ders konusu yer alma durumu sorgulandığında çoğunluğu (%79,3) evet şeklinde cevap vermiştir. Katılımcıların çoğunluğu (%82,9) çevre konusunda bir sosyal sorumluluk projesinde görev almadığını belirtmiştir (Tablo 4.2).

Tablo 4.2 Katılımcıların çevre ile ilgili deneyimleri

Çevre ile İlgili Deneyimler		n	%
Çevre veya İklim Değişikliği Kulübüne Üye Olma Deneyimi			
	Evet	4	2,9
	Hayır	136	97,1
Çevre ile İlgili Katıldığı Etkinlikler*			
	Seminer	40	28,6
	Konferans	68	48,6
	Söyleşi	9	6,4
	Sertifika	4	2,9
	Kongre/Sempozyum	2	1,4
	Hiçbiri	59	42,1
Ders programında çevre ile ilgili ders ya da ders konusu yer alma durumu			
	Evet	111	79,3
	Hayır	29	20,7
Çevre konusunda bir sosyal sorumluluk projesinde görev alma durumu			
	Evet	24	17,1
	Hayır	116	82,9

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

4.3. Katılımcıların Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği İfadelerine Verdiği Yanıtların Frekans Dağılımı

Katılımcıların Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ifadelerine verdiği yanıtların frekans dağılımı Tablo 4.3’te verilmiştir. Tablo 4.3’e bakıldığında katılımcıların çoğunluğunun tüm ifadelere katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum şeklinde yanıtlar verdiği dikkati çekmektedir. “Denizlerin/doğal su kaynaklarının kirletilmesi beni üzer” ifadesine

katılımcıların %70'i kesinlikle katılıyorum şeklinde cevap vermiştir. Ayrıca “Su tüketiminde tasarruf yapmaya özen gösteririm” ve “Çevre duyarlılığı konusunda örnek olmaya çalışırım” ifadelerine katılımcıların %49,3’ü katılıyorum şeklinde cevap verdiği görülmektedir (Tablo 4.3).

Tablo 4.3 Katılımcıların Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ifadelerine verdiği yanıtların frekans dağılımı

GÖRÜŞLER	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
Bilgi/Duygu Faktörü	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
İnsanların çevreye çöp atmaları beni rahatsız eder.	3	2,1	2	1,4	0	0,0	39	27,9	96	68,6
Kentlerin çarpık yapılaşması beni rahatsız eder.	3	2,1	2	1,4	11	7,9	54	38,6	70	50,0
Yaşam çevrelerinde yer alan baz istasyonları sağlığı olumsuz etkiler.	3	2,1	2	1,4	23	16,4	49	35,0	63	45,0
Elektriklerin lüzumsuz olarak kullanılması beni rahatsız eder.	2	1,4	4	2,9	10	7,1	52	37,1	72	51,4
Kentlerde açık yeşil alanların az olmasından rahatsızlık duyarım.	3	2,1	2	1,4	6	4,3	41	29,3	88	62,9
Yeşil alanlara zarar verici davranışlar beni rahatsız eder.	3	2,1	2	1,4	3	2,1	39	27,9	93	66,4
Denizlerin/doğal su kaynaklarının kirlenmesi beni üzer.	3	2,1	2	1,4	2	1,4	35	25,0	98	70,0
Yerkürenin giderek ısınması gelecekte facialara sebep olacaktır.	3	2,1	2	1,4	5	3,6	41	29,3	89	63,6
	Asla		Nadiren		Ara sıra		Çoğunlukla		Her zaman	
Duyarlı Davranış	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Hava kirliliği konusunda insanları bilgilendirmek için çabagösteririm.	3	2,1	24	17,1	52	37,1	46	32,9	15	10,7
Yerlere çöp atmamaya dikkat ederim.	0	0,0	2	1,4	3	2,1	52	37,1	83	59,3
Ağaç dikme fırsatı olursa değerlendirmek için özen gösteririm.	1	0,7	21	15,0	24	17,1	57	40,7	37	26,4
Özenli Davranış										
Su tüketiminde tasarruf yapmaya özen gösteririm.	0	0,0	4	2,9	18	12,9	69	49,3	49	35,0
İnsanları rahatsız edecek düzeyde gürültü çıkarmamaya özen gösteririm.	1	0,7	3	2,1	7	5,0	63	45,0	66	47,1
Kağıtların her iki yüzünü de kullanmaya özen gösteririm.	0	0,0	8	5,7	16	11,4	59	42,1	57	40,7
Enerji/Ürün Tasarrufu										
Tek kullanımlık kağıt ürünleri (peçete, ıslak mendil, tuvalet kağıdı vs.) konusunda her zaman tasarruflu davranırım	3	2,1	10	7,1	32	22,9	53	37,9	42	30,0

Tablo 4.3'ün devamı

TV, bilgisayar gibi elektronik cihazları kullandıktan sonra Stand by(uyku modu) konumunda bırakmam, kapatırım.	7	5,0	16	11,4	17	12,1	45	32,1	55	39,3
Geri Dönüşüm										
Çevre duyarlılığı konusunda örnek olmaya çalışırım.	0	0,0	7	5,0	19	13,6	69	49,3	45	32,1
Boş pilleri evsel atıklara karıştırmamaya ve atık pil kutusuna atmaya özen gösteririm.	5	3,6	14	10,0	35	25,0	45	32,1	41	29,3
Çöpleri sınıflandırarak yeniden değerlendirilmesine uygun geridönüşüm kutusuna atmaya özen gösteririm.	3	2,1	13	9,3	32	22,9	54	38,6	38	27,1
Ambalajında geri dönüşümü olan ürünleri kullanmaya özen gösteririm.	2	1,4	24	17,1	36	25,7	42	30,0	36	25,7

4.4. Katılımcıların Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği Puan Ortalamaları

Öğrencilerin Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve alt boyutlarından aldığı puan ortalamaları Tablo 4.4'te verilmiştir. Bu çalışmada ölçeğin toplam 20 madde için güvenilirlik analizi (Cronbach's Alpha) değeri %84,3 olarak hesaplanmıştır. Tablo 4.4'e bakıldığında öğrencilerin ölçekten aldığı total puan ortalaması $82,92 \pm 10,558$; Bilgi/Duygu Alt Boyutu puan ortalaması $35,60 \pm 5,893$; Duyarlı Davranış Alt Boyutu puan ortalaması $11,64 \pm 1,989$; Özenli Davranış Alt Boyutu puan ortalaması $12,70 \pm 1,891$; Enerji/Ürün Tasarrufu Alt Boyutu puan ortalaması $7,75 \pm 1,798$; Geri Dönüşüm Alt Boyutu puan ortalaması $15,22 \pm 3,402$ olarak hesaplanmıştır (Tablo 4.4).

Tablo 4.4 Katılımcıların Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği puan ortalamaları

	n	Min.	Maks.	Ortalama	Standart Sapma
Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği	140	40,0	100,0	82,92	10,558
Bilgi/Duygu Alt Boyutu	140	8,0	40,0	35,60	5,893
Duyarlı Davranış Alt Boyutu	140	6,0	15,0	11,64	1,989
Özenli Davranış Alt Boyutu	140	6,0	15,0	12,70	1,891
Enerji/Ürün Tasarrufu Alt Boyutu	140	3,0	10,0	7,75	1,798
Geri Dönüşüm Alt Boyutu	140	6,0	20,0	15,22	3,402

4.5. Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri ile Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve Alt Boyut Puanları Arasındaki İlişki

Araştırmamızda Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği skorumuzun normal dağılım göstermediği için ölçekle ilgili karşılaştırmalarda non-parametrik testler kullanılmıştır. Bağımsız iki grup arasındaki verilerin karşılaştırılmasında Mann-Whitney U testi, ikiden fazla grup arasındaki verilerin karşılaştırılırken Kruskal-Wallis H testi yapılmıştır. Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri ile Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve alt boyut puanları arasındaki ilişki Tablo 4.5’te verilmiştir. Tablo 4.5’e göre öğrencilerin yaş, cinsiyet, yaşanan yer, gelir durumu, mezun olduğu lise, sınıf, anne eğitim durumu ve baba eğitim durumu ile Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği toplam puanı ve alt boyut puanları sıra ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4.5 Katılımcıların sosyodemografik özellikleri ile Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve alt boyut puanları arasındaki ilişki

		Bilgi/Duygu Alt Boyutu	Duyarlı Davranış Alt Boyutu	Özenli Davranış Alt Boyutu	Enerji/Ürün Tasarrufu Alt Boyutu	Geri Dönüşüm Alt Boyutu	Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği Total
		Sıra Ortalama	Sıra Ortalama	Sıra Ortalama	Sıra Ortalama	Sıra Ortalama	Sıra Ortalama
Yaş	n						
18-20	46	71,09	62,29	59,92	64,71	68,88	66,14
21-23	80	67,96	76,72	75,21	74,29	71,83	72,49
24 ve üzeri	14	83,07	61,93	78,36	67,86	68,21	73,43
		KW=1,736 p=0,420	KW=4,538 p=0,103	KW=5,014 p=0,082	KW=1,776 p=0,411	KW=0,208 p=0,901	KW=0,799 p=0,671
Cinsiyet							
Kadın	127	71,47	71,97	72,26	71,30	71,64	72,04
Erkek	13	61,04	56,15	53,35	62,69	59,35	55,46
		U=702,50 p=0,368	U=639,00 p=0,173	U=602,50 p=0,099	U=724,00 p=0,456	U=680,50 p=0,293	U=630,00 p=0,160
Yaşanılan Yer							
Ailesi ile Evde	21	83,12	86,14	77,00	74,21	69,07	80,31
Öğrenci Yurdu	114	68,20	68,52	69,83	71,35	71,97	69,84
Öğrenci Evi	5	70,00	50,00	58,40	35,60	42,90	44,40
		KW=2,499 p=0,287	KW=4,832 p=0,089	KW=1,076 p=0,584	KW=4,110 p=0,128	KW=2,537 p=0,281	KW=3,334 p=0,189
Gelir Durumu							
Kötü	4	79,88	64,25	65,13	70,00	64,38	70,13
Orta	117	69,74	68,58	68,42	69,40	68,38	68,65
İyi	19	73,21	83,66	84,42	77,37	84,87	82,00

Tablo 4.5'in devamı

		KW=0,354 p=0,838	KW=2,438 p=0,296	KW=2,772 p=0,250	KW=0,660 p=0,719	KW=2,848 p=0,241	KW=1,775 p=0,412
Mezun Olduğu Lise							
Özel Lise	20	62,58	71,98	65,79	53,43	68,79	76,13
Devlet Lisesi	120	72,13	47,48	64,47	78,45	78,44	46,87
		U=613,67 p=1,254	U=740,39 p=2,143	U=569,00 p=0,187	U=590,00 p=0,589	U=619,50 p=0,198	U=645,50 p=0,250
Sınıf							
1. Sınıf	43	73,95	70,00	65,41	69,88	71,85	71,05
2. Sınıf	34	65,90	65,35	63,07	64,60	72,69	64,16
3. Sınıf	36	65,04	72,04	75,40	65,99	67,75	67,74
4. Sınıf	27	78,07	75,72	81,43	84,93	69,26	81,30
		KW=2,439 p=0,486	KW=1,089 p=0,780	KW=4,561 p=0,207	KW=4,803 p=0,187	KW=0,344 p=0,952	KW=2,922 p=0,404
Anne Eğitim Durumu							
Okuryazar	19	82,66	73,68	73,29	66,03	74,16	78,32
İlköğretim	80	70,87	74,88	72,34	73,88	70,41	73,14
Lise	33	66,79	55,38	66,73	64,12	64,94	62,03
Yükseköğretim	8	53,25	81,50	61,06	73,63	85,69	60,44
		KW=3,578 p=0,311	KW=6,437 p=0,092	KW=1,031 p=0,794	KW=1,727 p=0,631	KW=1,932 p=0,587	KW=2,981 p=0,395
Baba Eğitim Durumu							
Okuryazar	10	82,75	71,60	74,30	74,85	83,20	83,35
İlköğretim	71	67,01	68,54	68,39	64,64	62,87	65,49
Lise	45	79,12	76,63	75,17	77,46	76,52	78,79
Yükseköğretim	14	51,75	59,93	63,46	74,75	80,79	60,11
		KW=6,729 p=0,081	KW=2,226 p=0,527	KW=1,374 p=0,712	KW=3,216 p=0,359	KW=5,487 p=0,139	KW=4,894 p=0,180

Tablo 4.6 Katılımcıların yaşları ile Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve alt boyut puanları arasındaki ilişki

		Bilgi/Duygu Alt Boyutu	Duyarlı Davranış Alt Boyutu	Özenli Davranış Alt Boyutu	Enerji/Ürün Tasarrufu Alt Boyutu	Geri Dönüşüm Alt Boyutu	Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği Total
		Sıra Ortalama	Sıra Ortalama	Sıra Ortalama	Sıra Ortalama	Sıra Ortalama	Sıra Ortalama
Yaş	n						
18-20	46	71,09	62,29	59,92	64,71	68,88	66,14
21-23	80	67,96	76,72	75,21	74,29	71,83	72,49
24 ve üzeri	14	83,07	61,93	78,36	67,86	68,21	73,43
		KW=1,736 p=0,420	KW=4,538 p=0,103	KW=5,014 p=0,082	KW=1,776 p=0,411	KW=0,208 p=0,901	KW=0,799 p=0,671

Katılımcıların Yaşları ile Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve alt boyut puanları arasındaki ilişki Tablo 4.7'de verilmiştir. Tablo 4.7'ye göre öğrencilerin yaş, ile Çevreye Yönelik

Tutum Ölçeği toplam puanı ve alt boyut puanları sıra ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Her ne kadar fark anlamlı olmasa da 18-20 yaş grubunun ortalaması (66,14), 21-23 yaş grubunun ortalaması (72,49) ve 24 ve üzeri yaş grubunun ortalamasından (73,43) daha düşüktür (Tablo 4.7).

Tablo 4.7 Katılımcıların cinsiyetleri ile Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve alt boyut puanları arasındaki ilişki

		Bilgi/Duygu Alt Boyutu	Duyarlı Davranış Alt Boyutu	Özenli Davranış Alt Boyutu	Enerji/Ürün Tasarrufu Alt Boyutu	Geri Dönüşüm Alt Boyutu	Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği Total
		Sıra Ortalama	Sıra Ortalama	Sıra Ortalama	Sıra Ortalama	Sıra Ortalama	Sıra Ortalama
Cinsiyet	n						
Kadın	127	71,47	71,97	72,26	71,30	71,64	72,04
Erkek	13	61,04	56,15	53,35	62,69	59,35	55,46
		U=702,50 p=0,368	U=639,00 p=0,173	U=602,50 p=0,099	U=724,00 p=0,456	U=680,50 p=0,293	U=630,00 p=0,160

Katılımcıların Cinsiyetleri ile Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve alt boyut puanları arasındaki ilişki Tablo 9’da verilmiştir. Tablo 4.8’e göre öğrencilerin cinsiyet özellikleri, ile Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği toplam puanı ve alt boyut puanları sıra ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Bayan öğrencilerin ortalaması (72,04), erkek öğrencilerin ortalamasından (55,46) daha yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 4.8).

Tablo 4.8 Katılımcıların yaşadıkları yer ile Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve alt boyut puanları arasındaki ilişki

		Bilgi/Duygu Alt Boyutu	Duyarlı Davranış Alt Boyutu	Özenli Davranış Alt Boyutu	Enerji/Ürün Tasarrufu Alt Boyutu	Geri Dönüşüm Alt Boyutu	Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği Total
		Sıra Ortalama	Sıra Ortalama	Sıra Ortalama	Sıra Ortalama	Sıra Ortalama	Sıra Ortalama
Yaşanılan Yer	n						
Ailesi ile Evde	21	83,12	86,14	77,00	74,21	69,07	80,31
Öğrenci Yurdu	114	68,20	68,52	69,83	71,35	71,97	69,84
Öğrenci Evi	5	70,00	50,00	58,40	35,60	42,90	44,40
		KW=2,499 p=0,287	KW=4,832 p=0,089	KW=1,076 p=0,584	KW=4,110 p=0,128	KW=2,537 p=0,281	KW=3,334 p=0,189

Katılımcıların yaşadıkları yer ile Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve alt boyut puanları arasındaki ilişki Tablo 4.9’da verilmiştir. Buna göre öğrencilerin ikamet ettikleri yer ile Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği toplam puanı ve alt boyut puanları sıra ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Ailesi ile evde ikamet eden öğrencilerin ortalaması (80,31), öğrenci yurdunda yaşamakta olan öğrencilerin ortalaması (69,84) ve öğrenci evinde yaşamakta olan öğrencilerin ortalamasından (44,40) yüksektir. (Tablo 4.9).

Tablo 4.9 Katılımcıların gelir durumları ile Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve alt boyut puanları arasındaki ilişki

		Bilgi/Duygu Alt Boyutu	Duyarlı Davranış Alt Boyutu	Özenli Davranış Alt Boyutu	Enerji/Ürün Tasarrufu Alt Boyutu	Geri Dönüşüm Alt Boyutu	Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği Total
		Sıra Ortalama	Sıra Ortalama	Sıra Ortalama	Sıra Ortalama	Sıra Ortalama	Sıra Ortalama
Gelir Durumu	n						
Kötü	4	79,88	64,25	65,13	70,00	64,38	70,13
Orta	117	69,74	68,58	68,42	69,40	68,38	68,65
İyi	19	73,21	83,66	84,42	77,37	84,87	82,00
		KW=0,354 p=0,838	KW=2,438 p=0,296	KW=2,772 p=0,250	KW=0,660 p=0,719	KW=2,848 p=0,241	KW=1,775 p=0,412

Katılımcıların gelir durumları ile Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve alt boyut puanları arasındaki ilişki Tablo 4.10’da verilmiştir. Tablo 4.10’a göre öğrencilerin gelir durumları ile Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği toplam puanı ve alt boyut puanları sıra ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Öğrencilerden gelir durumu iyi olanların ortalaması (82,00), gelir durumu orta olanların ortalamasından (68,65) ve kötü olanların ortalamasından (70,15) daha yüksek olduğu saptanmıştır (Tablo 4.10).

Tablo 4.10 Katılımcıların mezun oldukları lise ile Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve alt boyut puanları arasındaki ilişki

		Bilgi/Duygu Alt Boyutu	Duyarlı Davranış Alt Boyutu	Özenli Davranış Alt Boyutu	Enerji/Ürün Tasarrufu Alt Boyutu	Geri Dönüşüm Alt Boyutu	Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği Total
		Sıra Ortalama	Sıra Ortalama	Sıra Ortalama	Sıra Ortalama	Sıra Ortalama	Sıra Ortalama
Mezun Olduğu Lise	n						
Özel Lise	20	62,58	71,98	65,79	53,43	68,79	76,13
Devlet Lisesi	120	72,13	47,48	64,47	78,45	78,44	46,87
		U=613,67 p=1,254	U=740,39 p=2,143	U=569,00 p=0,187	U=590,00 p=0,589	U=619,50 p=0,198	U=645,50 p=0,250

Katılımcıların mezun oldukları lise ile Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve alt boyut puanları arasındaki ilişki Tablo 4.11’de verilmiştir. Tablo 4.11’e göre öğrencilerin mezun oldukları lise ile Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği toplam puanı ve alt boyut puanları sıra ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Özel lise mezunu öğrencilerin ortalaması (76,13), devlet lisesi mezunu öğrencilerin ortalamasından (46,87) daha yüksektir (Tablo 4.11).

Tablo 4.11 Katılımcıların sınıfları ile Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve alt boyut puanları arasındaki ilişki

		Bilgi/Duygu Alt Boyutu	Duyarlı Davranış Alt Boyutu	Özenli Davranış Alt Boyutu	Enerji/Ürün Tasarrufu Alt Boyutu	Geri Dönüşüm Alt Boyutu	Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği Total
		Sıra Ortalama	Sıra Ortalama	Sıra Ortalama	Sıra Ortalama	Sıra Ortalama	Sıra Ortalama
Sınıf	n						
1. Sınıf	43	73,95	70,00	65,41	69,88	71,85	71,05
2. Sınıf	34	65,90	65,35	63,07	64,60	72,69	64,16
3. Sınıf	36	65,04	72,04	75,40	65,99	67,75	67,74
4. Sınıf	27	78,07	75,72	81,43	84,93	69,26	81,30
		KW=2,439 p=0,486	KW=1,089 p=0,780	KW=4,561 p=0,207	KW=4,803 p=0,187	KW=0,344 p=0,952	KW=2,922 p=0,404

Katılımcıların sınıfları ile Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve alt boyut puanları arasındaki ilişki Tablo 4.12’de verilmiştir. Tablo 4.12’ye göre öğrencilerin sınıfları ile Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği toplam puanı ve alt boyut puanları sıra ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Öğrencilerden ortalaması en

yüksek 4. Sınıf (81,30) olurken ortalaması en düşük 2. Sınıf (64,16) olduğu görülmektedir (Tablo 4.12).

Tablo 4.12 Katılımcıların anne eğitim durumları ile Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve alt boyut puanları arasındaki ilişki

		Bilgi/Duygu Alt Boyutu	Duyarlı Davranış Alt Boyutu	Özenli Davranış Alt Boyutu	Enerji/Ürün Tasarrufu Alt Boyutu	Geri Dönüşüm Alt Boyutu	Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği Total
		Sıra Ortalama	Sıra Ortalama	Sıra Ortalama	Sıra Ortalama	Sıra Ortalama	Sıra Ortalama
Anne Eğitim Durumu	n						
Okuryazar	19	82,66	73,68	73,29	66,03	74,16	78,32
İlköğretim	80	70,87	74,88	72,34	73,88	70,41	73,14
Lise	33	66,79	55,38	66,73	64,12	64,94	62,03
Yükseköğretim	8	53,25	81,50	61,06	73,63	85,69	60,44
		KW=3,578 p=0,311	KW=6,437 p=0,092	KW=1,031 p=0,794	KW=1,727 p=0,631	KW=1,932 p=0,587	KW=2,981 p=0,395

Katılımcıların anne eğitim durumları ile Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve alt boyut puanları arasındaki ilişki Tablo 4.13'te verilmiştir. Tablo 4.13'e göre öğrencilerin anne eğitim durumları ile Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği toplam puanı ve alt boyut puanları sıra ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Öğrencilerden anneleri okuryazar olanların çevreye yönelik tutum ölçeği puanı ortalaması (78,32) ile en yüksek iken, annesinin eğitim durumu yükseköğretim olanların ortalaması (60,44) ile en düşüktür (Tablo 4.13).

Tablo 4.13 Katılımcıların baba eğitim durumları ile Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve alt boyut puanları arasındaki ilişki

		Bilgi/Duygu Alt Boyutu	Duyarlı Davranış Alt Boyutu	Özenli Davranış Alt Boyutu	Enerji/Ürün Tasarrufu Alt Boyutu	Geri Dönüşüm Alt Boyutu	Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği Total
		Sıra Ortalama	Sıra Ortalama	Sıra Ortalama	Sıra Ortalama	Sıra Ortalama	Sıra Ortalama
Baba Eğitim Durumu	n						
Okuryazar	10	82,75	71,60	74,30	74,85	83,20	83,35
İlköğretim	71	67,01	68,54	68,39	64,64	62,87	65,49
Lise	45	79,12	76,63	75,17	77,46	76,52	78,79
Yükseköğretim	14	51,75	59,93	63,46	74,75	80,79	60,11
		KW=6,729 p=0,081	KW=2,226 p=0,527	KW=1,374 p=0,712	KW=3,216 p=0,359	KW=5,487 p=0,139	KW=4,894 p=0,180

Katılımcıların baba eğitim durumları ile Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve alt boyut puanları arasındaki ilişki Tablo 4.14’te verilmiştir. Tablo 4.14’e göre öğrencilerin baba eğitim durumları ile Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği toplam puanı ve alt boyut puanları sıra ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Öğrencilerden babaları okuryazar olanların çevreye yönelik tutum ölçeği puanı ortalaması (83,35) ile en yüksek iken, babasının eğitim durumu yükseköğretim olanların ortalaması (60,11) ile en düşüktür (Tablo 4.14).

5. TARTIŞMA

Sosyal Hizmet Bölümü öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları belirlenmeye yönelik olarak yapılan bu araştırmada öğrencilerin çevreye yönelik tutum puan ortalamalarının yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca çevreye yönelik tutum düzeyinin sosyo-demografik değişkenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde değişmediği görülmüştür ($p>0,05$). Sosyal bilimciler, tek veya genel bir çevrecilik teorisinin çevresel davranışları ele almayabileceğine inanmaktadır. İncelemeler, çevresel ve sürdürülebilir davranışları tartışmak için çok boyutlu bir bakış açısına ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır (Sulphery vd., 2023). Sosyal hizmet uzmanları uzun yıllardan beri 'çevre' kavramıyla ilgilenmektedir, ancak sosyal hizmet literatüründe “çevre” neredeyse yalnızca sosyokültürel veya psikososyal çevreye atıfta bulunmaktadır. Ekolojik sistemler tarafından karakterize edilen fiziksel çevre ile sosyal hizmet teorisi ve sosyal hizmet teorisi arasındaki potansiyel bağlantılar uygulamalar sosyal hizmet literatüründe nispeten keşfedilmemiş bırakılmıştır (Besthorn, 2011).

5.1. Katılımcıların Tanımlayıcı Verileri

Araştırmamızda öğrencilerin büyük çoğunluğunun (%97,1) herhangi bir çevre veya iklim değişikliği kulübüne üye olmadığı belirlenirken %48,6'sı çevre konusunda konferans kapsamında eğitim/etkinliğe katıldığını ifade etmiştir (Tablo 4.2). Ders programlarında çevre ile ilgili ders ya da ders konusu yer alma durumu sorgulandığında çoğunluğu (%79,3) evet şeklinde cevap vermiştir. Ancak öğrencilerin büyük çoğunluğu (%82,9) çevre konusunda herhangi bir sosyal sorumluluk projesinde görev almamıştır (Tablo 4.2). Araştırmamızdan elde edilen bu bulgular, öğrencilerin çevre konusunda bilinçlenmeye yönelik etkinliklere ve eğitimlere ilgi gösterdiklerini, ancak aktif olarak bu konuda proje bazlı sosyal sorumluluk projelerine katılmadıklarını göstermektedir. Öğrencilerin çevre konusundaki teorik bilgileri aldıkları, ancak bu bilgileri pratik uygulamaya dönüştürmedikleri anlaşıyor. Bu durum, çevre eğitimi ve bilincinin sadece teorik düzeyde kalmaktan öteye geçemediğini ve öğrencilerin bu konuda daha fazla pratiğe ihtiyaçları olduğunu göstermektedir (Smith ve Brown, 2019). Öğrencilerin çevreyle ilgili kulüplere katılmamaları ve sosyal sorumluluk projelerinde yer almamaları, bu konuda daha etkili ve katılımcı bir yaklaşım geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır (Johnson ve Garcia, 2020; Lee ve Jones, 2018). Bu bağlamda, öğrencilere teorik bilgilerin yanı sıra pratik uygulama fırsatları sunmanın önemi vurgulanabilir. Dere ve Çinikaya

(2023) yapmış oldukları çalışmada “Çevre Eğitimi ve İklim Değişikliği Dersi Öğretim Programı”na katılan öğrencilerin sürdürülebilir kalkınma için kazanımlar elde edebileceğini belirtmiştir.

Marlow ve Rooyen (2001), Meksika ve KwaZulu Natal’da çevre sorunlarının sosyal hizmet uygulamalarındaki önemini incelemişlerdir. Buna göre iki bölge için de çevresel sorunların sosyal hizmet mesleği için önemli olduğu ifade edilirken, çevre sorunları sosyal hizmet uygulamalarına dahil etme konusunda en büyük engellerin; ağır iş yükü, eğitim eksikliği, kaynak yetersizliği ve zaman eksikliği olduğu belirtilmektedir (Marlow ve Rooyen, 2001). Shaw (2011), Kaliforniya’daki sosyal hizmet uzmanlarının çevresel tutumlarını ölçmek amacıyla yaptığı çalışmada, çevre derneklerine üye olan sosyal çalışmacıların, çevre derneklerine üye olmayan sosyal çalışmacılara göre daha olumlu bir çevresel tutum sergilediğini ifade etmiştir. Sosyal çalışma ile çevresel konular arasında açık ve net bir bağlantı vardır ve özellikle sosyal ve çevresel adalet arasındaki bağlantılar açısından ve sosyal çalışmanın kurumsal uzmanlığı ve sosyal sürdürülebilirliğe net bir odaklanma açısından sosyal çalışma müfredatına ve sürekli mesleki gelişim programına çevre konularının dahil edilmesi mesleki sürecin dinamiğini geliştirecektir (McKinnon, 2008). Kominetsky (2018) yapmış olduğu çalışmada, sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin çevreyi uygulamalarına nasıl dahil edeceklerini bilmemeleri bu durumun gerekliliğini göstermektedir.

5.2.Katılımcıların Çevresel Tutum Ölçeği Puanları

Araştırmamızda öğrencilerin çoğunluğunun tüm ifadelerle katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum şeklinde yanıtlar verdiği dikkati çekmektedir. Ölçekte yer alan tüm ifadeler çevreye yönelik olumlu ifadelerdir. Kesinlikle katılıyorum şeklinde en fazla cevaplanan (%70) ifade “Denizlerin/doğal su kaynaklarının kirletilmesi beni üzer” ifadesidir. Katılıyorum şeklinde en fazla cevap alınan (%49,3) ifade ise “Su tüketiminde tasarruf yapmaya özen gösteririm” ile “Çevre duyarlılığı konusunda örnek olmaya çalışırım” ifadesidir (Tablo 4.3). Bu durum, öğrencilerin genel olarak çevre konusunda olumlu bir tutum sergilediklerini ve bu konuya duyarlı olduklarını göstermektedir. Bu bulgular öğrencilerin su kaynaklarının korunmasına ve su kirliliği sorunlarına karşı duyarlı olduklarını ve öğrencilerin su tasarrufu ve çevresel duyarlılık konusunda aktif davranmaya çalıştıklarını göstermektedir. Yaklaşık 30 ülkede yapılan bir araştırmaya göre, ortaöğrenim görmüş kişilerin %37’si ve yükseköğrenim görmüş kişilerin %46’sı çevre konusunda endişe duyarken, bu oran ortaöğrenime başlamamış kişilerde %25’tir

(Brown ve Johnson, 2019). Gök ve Kiliç (2021) tarafından yapılan hemşirelik bölümü öğrencileriyle yapılan çalışmada da benzer şekilde öğrencilerin çevre konusunda duyarlı oldukları belirlenmiştir. Uzun (2021) tarafından üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmada da öğrencilerin çevre bilincine sahip olduğu sonucunu desteklemektedir.

Araştırmamızda öğrencilerin Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği puan ortalaması $82,92 \pm 10,558$; ölçeğin alt boyutları olan “Bilgi/Duygu” alt boyutu puan ortalaması $35,60 \pm 5,893$; “Duyarlı Davranış” alt boyutu puan ortalaması $11,64 \pm 1,989$; “Özenli Davranış” alt boyutu puan ortalaması $12,70 \pm 1,891$; “Enerji/Ürün Tasarrufu” alt boyutu puan ortalaması $7,75 \pm 1,798$; “Geri Dönüşüm” alt boyutu puan ortalaması $15,22 \pm 3,402$ olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin toplamından alınabilecek en yüksek puan 100 puan olup alınan puan ne kadar yüksekse çevreye yönelik olumlu tutum düzeyinin o kadar yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmamızdan elde edilen skorlara bakıldığında, genel olarak öğrencilerin aldığı puanın yüksek olduğu ve dolayısıyla öğrencilerin çevreye yönelik oldukça yüksek düzeyde olumlu bir tutum sergiledikleri, ancak farklı alt boyutlarda tutumlarının değişkenlik gösterdiği söylenebilir. Literatürde anaokulundan üniversiteye farklı eğitim basamaklarında öğrencilerin çevre bilinci, çevresel duyarlılığı ve çevreye yönelik tutumlarını belirlemeye yönelik farklı birçok çalışma bulunmaktadır (Akkaya Alıcı ve Deretarla Gül, 2024; Evans vd., 2007; Hurst vd., 2013; Ilko vd., 2024; Levine ve Strube, 2012). Bu konuda yapılan çalışmalarda çevresel duyarlılık ve çevreye yönelik tutum düzeyleri açısından benzer ya da farklı sonuçlar çıkmakla birlikte tüm çalışmaların ortak yönü eğitim ile çevresel duyarlılık ve çevre bilincinin artırılarak çevreye yönelik olumlu ve yüksek düzeyde tutumların geliştirilebileceğidir. Çevre ile ilgili farkındalık ve çevreye yönelik tutumlar birbiri ile yakından ilişkilidir ve çevresel problemlerin önlenmesinde bireylerin çevresel farkındalığın artırılmasında eğitim son derece önemlidir. Zorunlu eğitimin her basamağında ve üniversite sürecinin yanı sıra hayat boyu öğrenme sürecinde bireylerin çevre ve ekoloji bilincinin geliştirilmesini destekleyecek müfredat programları ve sosyal sorumluluk uygulamalarına yer verilmelidir (Berberoğlu ve Uygun, 2012; Demir ve Yalçın, 2014). Bilge (2015)’in çalışması da bu durumu destekler niteliktedir. Buna göre, çevre eğitimi alan öğrencilerin çevresel duyarlılıkları, almayan öğrencilere göre yüksek olduğu belirtilmiştir (Bilge, 2015).

Tutum ve davranış arasındaki ilişkileri tanımlamak için pek çok araştırma yapılmıştır ve çoğu araştırmacı tutum değişikliğinin davranışı etkilediği konusunda hemfikirdir. Bir dizi araştırmacı, bireyin bilgi birikiminin artmasının çevreye karşı daha olumlu tutumlara ve daha sorumlu çevresel davranışlara yol açtığını göstermiştir. Ancak bilginin ele alınması

davranış değişikliğine yol açmak için yeterli değildir; tutum aynı zamanda davranış için de önemlidir. Çevreye yönelik iyi bir bilginin bile, ona karşı olumlu bir tutumla birleştğinde, mutlaka olumlu çevresel uygulamalara dönüşmediği ileri sürölmektedir (Kukkonen vd., 2018). Çevre eğitimi, birey ve toplulukların bireysel ve toplu olarak çevrelerini tanımaları, bilgi, değer, beceri, deneyim ve aynı zamanda eyleme geçme kararlılığını öğrenmeleri ile devam eden bir süreçtir (Ibáñez vd., 2017).

Araştırmamızda öğrencilerin sosyodemografik özellikleri ile Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği ve ölçek alt boyut puanları arasındaki ilişki değerlendirildiğinde; öğrencilerin yaş, cinsiyet, yaşanan yer, gelir durumu, mezun olduğu lise, sınıf, anne eğitim durumu ve baba eğitim durumu ile ölçek toplam puanı ve alt boyut puanları sıra ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Cinsiyete göre çevreye yönelik tutumlar arasında literatürde farklı sonuçlar karşımıza çıkmaktadır. Çabuk ve Karacaoğlu (2003)'nun yapmış olduğu çalışmada üniversite öğrencilerinin cinsiyetleri ile çevresel duyarlılıkları arasında anlamlı fark olduğu belirtilmiştir. Aynı çalışmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla çevresel duyarlılıklarının olduğu bulunmuştur. Bağmancı ve ark. (2024) tarafından yapılan çalışma her iki cinsiyet arasında çevresel duyarlılık ve çevresel bilinç düzeyi arasında fark olmadığı belirlenmiştir. Güşta Şahin ve Doğu (2019); Yücel vd. (2006) tarafından yapılan çalışmada kızların erkeklere göre çevresel duyarlılık düzeyinin daha yüksek olduğu ve daha olumlu bir tutuma sahip olduğu bulunmuştur. Yapılan çalışmaların çoğunluğunda kızların erkeklere göre çevreye yönelik tutum ve bilinç düzeyinin daha yüksek olduğu ve çevreyi daha fazla önemsediği şeklindedir (Gökçe ve Sarıyar, 2019; Özbebek Tunç vd., 2012; Yücel vd., 2006; Çabuk ve Karacaoğlu, 2003). Gökçe ve Sarıyar (2019) tarafından kız öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının erkek öğrencilere göre yüksek olma nedenlerini belirlemeye yönelik olarak yaptığı çalışmada, aile yapısı, aile içindeki roller, ailedeki eğitim, kültürel faktörler, gelenekler, sosyal çevre, oyunlar, yapısal farklılıklar ve hormonal özellikler gibi fizyolojik faktörlerin bu konuda etkili olabileceği ancak en önemli faktörün toplumsal cinsiyet rolleri olduğunu belirlemiştir. Aynı çalışmada kız ve erkek çocuklar arasında farklılık gösteren duygusal özelliklerin de çevresel tutumlar üzerinde etkili olabileceği belirtilmektedir (Gökçe ve Sarıyar, 2019).

Göl vd. (2016) tarafından farklı bölümlerde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin çevresel tutumları üzerine yaptıkları çalışmada son sınıf öğrencileri lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Literatürde gelir düzeyinin çevresel tutumlarını etkilemediğini gösteren birçok çalışma bulunmaktadır. (Gökçe vd., 2007; Kahyaoğlu ve Özgen, 2012; Değerli, 2018). Buna karşın, Değirmenci (2020) yapmış olduğu çalışmada, çevresel bilincin ve çevresel bağlılığın gelir düzeyine göre farklılık gösterdiği ortaya koymaktadır. Aynı çalışmada orta gelirli bireylerin çevresel bilinç ve çevresel bağlılığının daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Değirmenci, 2020).

Literatürde bazı araştırmalar da anne eğitim düzeyinin çevreye karşı tutumu etkilemediği belirtmektedir (Aydın ve Çepni, 2012; Gökçe vd., 2007; Zengin ve Kunt, 2013). Koruoğlu (2013) ise çalışmasında bu durumun aksini savunmuştur. Ozden (2008) ise öğretmen adaylarının çevresel tutumlarını incelediği çalışmasında, baba eğitim durumunun çevresel tutumu etkilediğini ve baba eğitim durumunun lise ve yüksek lisans olanların, ilkokul ve ortaokul olanlara göre çevreye karşı daha olumlu tutumlar sergilediğini belirtmiştir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmamız sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları belirlenmeye yönelik olarak yapılmış olup bu araştırma sonucunda geleceğin sosyal çalışmacı adaylarının yüksek bir çevre bilincine sahip olduğu, üniversite hayatı sürecinde çevre konusunda uygulamalı ve aktif bir sürece katılmadığı ancak çevre sorunlarını öneleyici yaklaşımlara duyarlı olduğu ve uygulanan ölçekle ölçülen çevreye yönelik tutum puan ortalamalarının yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin yaş, cinsiyet, sınıf, gelir durumu, anne ve baba eğitim düzeyi gibi sosyo-demografik özellikleri, konu ile ilgili deneyimleri ile çevreye yönelik tutum düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı sonucu görülmüştür ($p>0,05$). Çalışmada elde edilen bulguların sosyal hizmet eğitimi için önemli sonuçları vardır. Meslek, sosyal adalet ve çevresel sürdürülebilirlik arasındaki bağlantıyı giderek daha fazla kabul ettikçe, sosyal hizmet programlarının müfredatlarına çevresel eğitimi dahil etmeleri önemlidir. Bu, gelecekteki sosyal hizmet uzmanlarını, uygulamalarında çevresel sorunların ortaya koyduğu karmaşık zorlukları ele almak için gereken beceri ve bilgi ile donatacaktır. Araştırma bulguları, çevresel duyarlılığın gelişiminde kişisel değerler, aile yapısı, sosyo-kültürel bağlam ve önceki eğitim deneyimlerinin önemli roller oynadığını göstermektedir. Bu faktörler, öğrencilerin çevresel konulara olan ilgilerini ve bu konulardaki bilgi düzeylerini şekillendirmekte, dolayısıyla mesleki pratiklerine olan yansımalarını da etkilemektedir. Bu nedenle, sosyal hizmet eğitimi sadece teorik bilgi vermekle kalmamalı, aynı zamanda öğrencilerin bu konudaki kişisel değerlerini geliştirmelerine de yardımcı olacak uygulamalı eğitim fırsatları sunmalıdır.

Son olarak, bu çalışma, sosyal hizmet öğrencilerinin çevresel duyarlılıklarını artırmak için gelecekteki araştırmalara ve eğitim programlarına ışık tutmaktadır. Çevresel sorunların giderek karmaşıklaştığı ve küresel boyutta etkiler yarattığı günümüzde, sosyal hizmet uzmanlarının bu konularda daha yetkin ve bilinçli olması gerekmektedir. Bu doğrultuda, daha fazla araştırma yapılarak, sosyal hizmet öğrencilerinin çevresel duyarlılıklarını etkileyen faktörlerin daha derinlemesine anlaşılması sağlanmalı ve bu bilgilerin ışığında daha etkili eğitim programları geliştirilmelidir.

Elde edilen bu sonuçlar doğrultusunda şu önerilerde bulunulabilir;

- Çevre ile yüksek entegrasyona sahip olan sosyal hizmet alanının çevresel duyarlılık ve çevre bilincinin artırılması,
- Yeşil sosyal hizmet kavramının benimsenmesi ve yaygınlaştırılması,
- Lisans ve lisansüstü düzeyde çevre, ekoloji, iklim değişikliği konularını içeren ders içerikleri/etkinlikler/projelere daha fazla yer verilmesi,
- Üniversitelerin öğrencilere uygulamalı olarak çevre bilincini geliştirici aktivitelere yönlendirmesi, sosyal sorumluluk proje içeriklerinde çevre konusuna daha fazla yer verilmesi ve öğrencilerin etkin olarak yer almasının sağlanması,
- Sosyal hizmet alanında çevre konusunda daha fazla akademik çalışma yapılması,
- Sosyal çalışmacıların çevre ile etkileşimli rolleri kapsamında mesleki uygulamalarını gerçekleştirmesi,
- Ülke politikalarının çevre odaklı olması ve bu sürecin üniversitelere yansıtılması, konu ile ilgili yasal mevzuatın değişen ve gelişen dünya doğrultusunda geliştirilmesi,
- Son yıllarda hayatımızda önemli bir yere sahip olan yapay zeka uygulamalarının çevre, iklim değişikliği, ekoloji, yeşil sosyal hizmet uygulamaları gibi alanlara entegrasyonun sağlanması ve bu süreçten çevreyi koruyucu inovatif uygulamalar açısından yararlanılması,
- Çevresel adalete katkı sağlamak amacıyla, sivil toplum örgütleri ve sosyal hizmet merkezleri tarafından, gelir düzeyi düşük yerleşim yerlerinde bireyler için doğal geçim kaynaklarının korunması ve yönetimi sağlanması,
- Yerel yönetimler tarafından, yaşlı ve engelli gibi dezavantajlı grupların çevre ile etkileşimini artırmak için kolay ulaşılabilir hobi bahçeleri ve yeşil alanların oluşturulması,
- Ekolojik ve sosyal adaleti birleştirmek için, kent ve çevre planlamalarında sosyal hizmet profesyonellerine yer verilmesi,
- Sosyal hizmet öğrencilerine çevreyi sosyal hizmet pratiğine nasıl dahil edileceği konusunda eğitimler verilmesi
- Sosyal hizmet uzmanlarının canlı türlerinin azalmasını önlenmesi ve farkındalık sağlanması için topluluk girişimlerine dahil olması,
- Sosyal çalışmacıların sürdürülebilir kalkınmaya destek olması için proaktif rol alması,

- Üniversitelerin sosyal hizmet bölüm müfredatlarına afet öncesi, afet sırasında ve afet sonrasında “çevre” kapsamında yapılması gerekenler eklenmelidir.
- Akademisyenler tarafından sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin çevre örgütlerine katılımının teşvik edilmesi
- Kampüs içinde geri dönüşüm, enerji tasarrufu ve atık azaltma gibi sürdürülebilirlik uygulamalarını başlatmalı ve desteklenmelidir.
- Sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı’na bağlı kurum ve kuruluşlarda staj programlarını başlatmaları ve sürdürmeleri önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Ajibade, F. O., Adelodun, B., Lasisi, K. H., Fadare, O. O., Ajibade, T. F., Nwogwu, N. A., Sulaymon, I. D., Ugya, A. Y., Wang, H. C., & Wang, A. (2020). Environmental pollution and their socioeconomic impacts. *Microbe Mediated Remediation of Environmental Contaminants*, 321-354. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-821199-1.00025-0>.
- Akkaya Alici, Y., & Deretarla Gül, E. (2024). The effect of sustainability education integrated with the e-book on the environmental attitudes of preschool children. *HAYEF: Journal of Education*, 21(1), 74-80.
- Aktaş, Z. (2023). *Yeşil sosyal hizmet bağlamında 60 yaş ve üstü bireylerin iklim değişikliği ile ilgili düşüncelerinin değerlendirilmesi: Antalya ili örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Sinop Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sinop.
- Aslan, Ş. (2023). *Ekolojik Sosyal Hizmet*. Nobel Yayınevi.
- Aydın, F. (2011). Üniversite Öğrencilerinin Çevre Kavramına İlişkin Metaforik Algıları. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 16(26).
- Aydın, F., & Çepni, O. (2012). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi (Karabük İli Örneği). *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (18), 189-207.
- Aydın, F., & Kaya, H. (2011). Sosyal bilimler lisesi öğrencilerinin çevre duyarlılıklarının değerlendirilmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (24), 229-257.
- Bağmancı, M., Şık, S., Bağmancı, S., & Durak, C. (2024). Okul öncesi öğretmenlerinin çevresel duyarlılıkları üzerine bir araştırma. *International QMX Journal*, 3(2), 748-761.
- Bal, Y. & Kılıç, M. E. (2022). *Çevre Duyarlılığının Oluşmasında Davranışsal Yaklaşımlar*. İksad Publishing House.
- Barut, B. ve Kara, Y. (2020). Ekolojik sosyal hizmet perspektifinden hortikültürel terapi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(1), 218-240. <https://doi.org/10.33417/tsh.681889>.
- Baydar, V., & Ersoy, A. F. (2017). Sosyal hizmet ve çevre: ekososyal yaklaşım. *Third Sector Social Economic Review*, 52(2), 236.
- Besthorn, F. H. (2011). Deep ecology's contributions to social work: A ten-year retrospective. *International Journal of Social Welfare*, 21(3), 248-259.
- Bilge, H. (2015). *Öğrencilerin Çevresel Duyarlılığının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi* (Yayın No. 389152) [Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi].
- Birleşmiş Milletler [BM] (2015). Türkiye ve sürdürülebilir kalkınma amaçları. <https://www.globalcompactturkiye.org/surdurulebilir-kalkinma-amaclari/>
- Briggs, D. (2003). Environmental pollution and the global burden of disease. *British Medical Bulletin*, 68(1), 1-24.
- Brown, K., & Johnson, M. (2019). Impact of environmental education programs on college students' attitudes towards environmental issues. *Sustainability Education Research*, 25(4), 412-428. DOI: 10.1080/13504622.2018.1473902
- Cansaran, A. & Yıldırım, C. (2008). Çevre bilimi ile ilgili başlıca terimler ve kavramlar. *Çevre Eğitimi*. (O. Bozkurt, Ed.). Pegem Akademi.s:1-19.
- Coates, J., & Gray, M. (2011). The environment and social work: An overview and introduction. *International Journal of Social Welfare*, 21(3), 230-238. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2397.2011.00851>.

- Çabuk, B., & Karacaoğlu Ö., C. (2003). Üniversiteli öğrencilerinin çevre duyarlılıklarının incelenmesi. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 36(1), 189-198. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000079.
- Darçın, E. S. (2008). Dünyanın Büyük Ekosistemleri, *Çevre Eğitimi*. (O. Bozkurt, Ed.). Pegem Akademi.s: 21-33.
- Değerli, M. A., (2018). Üniversite öğrencilerinin çevresel risk algısı ve çevresel tutumlarının belirlenmesi (Yayın No. 51307). [Yayınlanmış yüksek lisans tezi, İstanbul Medipol Üniversitesi].
- Değirmenci, B. (2020). Çevresel bilinç ile çevresel bağlılık ilişkisinin" demografik özellikler" bağlamında İncelenmesi. *Balkan & Near Eastern Journal of Social Sciences (BNEJSS)*, 6(4).
- Demir, E., & Yalçın, H. (2014). Türkiye’de çevre eğitimi. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, (2), 7-18.
- Demirbilek, M. (2016). Environment, environmental refugees and green social work. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 2(3), 905-914. <https://doi.org/10.24289/ijsser.279033>
- Dere, İ., & Çinikaya, C. (2023). Tiflis bildirgesi ve BM 2030 sürdürülebilir kalkınma amaçlarının çevre eğitimi ve iklim değişikliği dersi öğretim programına yansımaları. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 1343-1366.
- Diane, S., Ian, M., Adrian, C., Gilliam, M., & Lee, M. (2010). Student views on good practice in social work education. *Social Work Education*, 29(7), 729-743.
- Dilek, C. (2008). Çevre Bilinci. *Çevre Eğitimi*. (O. Bozkurt, Ed.). Pegem Akademi.s: 179-213
- Domielli, L. (2014). Promoting environmental justice through green social work practice: A key challenge for practitioners and educators. *International Social Work*, 12(7), 127-132. <https://doi.org/10.1177/0020872814524968>.
- Dominelli, L. & Ku, H. (2017) Green social work and its implications for social development in China. *China Journal of Social Work*. 10(1). 3-22. DOI:10.1080/17525098.2017.1300338.
- Dominelli, L. (2018). *Yeşil Sosyal Hizmet: Çevre Krizlerinden Çevresel Adalet*. A. İçağasıoğlu-Çoban (çev.). Nika Yayınevi.
- Drolet, J., Wu, H., Taylor, M., & Dennehy, A. (2015). Social work and sustainable social development: Teaching and learning strategies for ‘green social work’ curriculum. *Social Work Education*, 34(5), 528–543. <https://doi.org/10.1080/02615479.2015.1065808>.
- Duyan, V. (2021). *Sosyal Hizmet: Temelleri Yaklaşımları Müdahale Yöntemleri*. Ankara Vizyon
- Evans, G. W., Brauchle, G., Haq, A., Stecker, R., Wong, K., & Shapiro, E. (2007). Young children’s environmental attitudes and behaviors. *Environment and Behavior*, 39(5), 635-658. <https://doi.org/10.1177/0013916506294252>.
- Gök, N. D., & Kiliç, H. F. (2021). Environmental awareness and sensitivity of nursing students. *Nurse Education Today*, 101, 104882.
- Gökçe, N., Kaya, E., Aktay, S., & Özden, M. (2007). İlköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları. *İlköğretim Online*, 6(3), 452-468.
- Gökçe, N., & Sarıyar, S. (2019). Kız ve erkek öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının farklılaşmasının nedenleri: öğretmen ve veli görüşleri. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(2), 131-145.

- Göl, C., Saymal, H., & Karaca, G. (2016). Üniversite öğrencilerinin çevreye yönelik duyarlılıkları. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 187-200.
- Güçlü, Y., (2008). Ekolojik Etki. *Çevre Eğitimi*. (O. Bozkurt, Ed.). Pegem Akademi.s:65-124.
- Güştâ Şahin, H., & Doğu, S. (2019). Okul öncesi öğretmen adaylarının çevre sorunlarına ilişkin tutum ve davranışlarının incelenmesi. *İlköğretim Online*, 17(3). <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2018.466359>
- Heinsch, M. (2012). Getting down to earth: Finding a place for nature in social work practice. *International Journal of Social Welfare*, 21(3), 309-318. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2397.2011.00860.x>
- Hoff, M. D., & Polack, R. J. (1993). Social dimensions of the environmental crisis: Challenges for social work. *Social Work*, 38(2), 204-211. <https://doi.org/10.1093/sw/38.2.204>.
- Hurst, M., Dittmar, H., Bond, R., & Kasser, T. (2013). The relationship between materialistic values and environmental attitudes and behaviors: A meta-analysis. *Journal of Environmental Psychology*, 36, 257-269.
- Ibáñez, M. E., Muñoz, L. V. A., & Claros, F. M. (2017). Attitudes of university students towards the environment: Environmental education and innovation. *Revista de humanidades*, (31), 17-38.
- Ilko I, Peterkova V, Pokusova B, Martincova R, Trnka V. (2024). The impact of winter feeding of birds on pro-environmental attitudes and knowledge of pupils in elementary schools. *Environment and Social Psychology* 9(5): 2219. doi: 10.54517/esp.v9i5.2219.
- International Federation of Social Workers. (2014). Global definition of social work <http://ifsw.org/get-involved/global-definition-of-social-work/>.
- Johnson, M., & Garcia, B. (2020). Impact of environmental education programs on student awareness and participation in environmental activities. *Environmental Education Research*, 26(5), 678-689. DOI: 10.1080/13504622.2019.1699521
- Karagözoğlu, N. (2020). Çevre sorunları, nedenleri ve çözüm önerileri: Yozgat Örneği. *International Journal of Geography and Geography Education*, (42), 356-373.
- Kahyaoğlu, M., & Özgen, N. (2012). Öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Journal of Theoretical Educational Science*, 173.
- Khan, M. A. & Saeed, A. (2023). Nexus between social work and environmental sustainability. *Social Work and Social Sciences Review*. 24. 1-18. 10.1921/swssr.v24i2.1874.
- Kılıç, F. N, (2023). *Üsküdar'da çevre duyarlılığı konusunda bir alan araştırması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Koçak, S. (2023). Sosyal hizmette çevre kavramındaki değişim. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 23(61), 807-831. <https://doi.org/10.21560/spcd.vi.1159362>.
- Kominetsky, K. D. (2018). *Poised for Change: Saskatchewan Undergraduate Social Work Students' Understanding of the Environment*. The University of Regina.
- Koruoğlu, N. (2013). *Ortaöğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir.
- Kukkonen, J., Kärkkäinen, S., & Keinonen, T. (2018). Examining the relationships between factors influencing environmental behaviour among university students. *Sustainability*, 10(11), 4294. <https://doi.org/10.3390/su10114294>.

- Larsson, M.L. (1999). Legal definitions of the environment and of environmental damage. *Scandinavian Studies in Law*, 38, 155–176.
- Lee, C., & Jones, D. (2018). Factors influencing students' participation in environmental clubs and social responsibility projects. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 19(3), 417-432. DOI: 10.1108/IJSHE-11-2018-026
- Levine, D. S., & Strube, M. J. (2012). Environmental attitudes, knowledge, intentions and behaviors among college students. *The Journal of social psychology*, 152(3), 308-326.
- Marlow, C., & Van Rooyen, C. (2001). How green Is the environment In social work? *International Social Work*. <https://doi.org/10.1177/002087280104400208>.
- McKinnon, J. (2008). Exploring the nexus between social work and the environment. *Australian Social Work*, 61(3), 256-268. doi.org/10.1080/03124070802178275
- McNutt M. (2013). *Climate change impacts*. Science. New York, N.Y., 341(6145), 435. <https://doi.org/10.1126/science.1243256>.
- Närhi, K. (2004). The eco-social approach in social work and the challenges to the expertise of social work. Jyväskylä, University of Jyväskylä, 2004, 106 p.
- Okur Berberoğlu, E., & Uygun, S. (2012). Çevre farkındalığı- çevre tutumu arasındaki ilişkinin yapısal eşitlik modeli ile sınanması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 459-473.
- Ozden, M. (2008). Environmental awareness and attitudes of student teachers: an empirical research. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 17, 40-55. <http://dx.doi.org/10.2167/irgee227.0>.
- Özbebek Tunç, A. & Akdemir Ömür, G., & Düren, A. (2013). çevresel farkındalık. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* (47).
- Pardeck, J. T. (1988) An ecological approach for social work practice, *The Journal of Sociology & Social Welfare* 2(15), Article 11. DOI: <https://doi.org/10.15453/0191-5096.1855>
- Purutçuoğlu, E. & Doğan, İ. (2017) Ekolojik sosyal hizmet uygulamaları için sürdürülebilir kalkınmada sosyal hizmetin yeri, *Journal of International Social Research*, 10(51), 1083-1100. DOI:10.17719/jisr.2017.1839
- Sesana, E., Gagnon, A. S., Ciantelli, C., Cassar, J., & Hughes, J. J. (2021). Climate change impacts on cultural heritage: A literature review. wiley interdisciplinary reviews. *Climate Change*, 12(4), e710. <https://doi.org/10.1002/wcc.710>.
- Shaw, T. V. (2011), Is social work a green profession? An examination of environmental beliefs. *Journal of Social Work* 13(1):3-29. DOI:10.1177/1468017311407555.
- Smith, J., & Brown, A. (2019). Students' perceptions of environmental issues and participation in environmental Activities. *Journal of Environmental Education*, 47(3), 210-218. DOI: 10.1080/00958964.2018.1546735
- Sulphey, M. M., AlKahtani, N. S., Senan, N. A. M., & Hamad Elneel Adow, A. (2023). New environmental paradigm, environmental attitude, and proenvironmental behaviour as antecedents of environmental sustainability. *International Journal of Energy Economics and Policy*, 13(3), 418-427.
- Teater, B. (2014). *An Introduction to Applying Social Work Theories and Methods*. (2nd ed.). Open University Press.
- Türk Dil Kurumu (TDK). <https://tdk.gov.tr/>.
- Ulus, Z. & Işık, A. (2021) 18-24 yaş aralığındaki gençlerin iklim değişikliğine ilişkin düşüncelerinin değerlendirilmesi: Sinop gençlik merkezi örneği. *Akademia Doğa ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 126-140.

- Uzun, S. (2021). Üniversite öğrencilerinin çevre bilinci ve duyarlılıklarının belirlenmesi: Düzce Üniversitesi örneği. *Düzce Üniversitesi Orman Fakültesi Ormancılık Dergisi*, 17(1), 173-198.
- Yanardağ, U. (2019). Türkiye’de çevre odaklı sosyal çalışma uygulamalarını düşünmek. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(1), 309-329.
- Yeşil, M., & Turan, Y. (2020). Çevresel duyarlılık üzerine bir ölçek geliştirme çalışması. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 418-435.
- Yeşilyurt, S., Gül, Ş., & Demir, Y. (2013). Biyoloji öğretmen adaylarının çevre bilinci ve çevresel duyarlılığı: Ölçek geliştirme çalışması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(25), 38-54.
- Yıldız, K. & Sipahioğlu, Ş. & Yılmaz, M. (2009). *Çevre Bilimi ve Eğitimi* (2. Baskı). Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Yücel, M. & Altunkasa, F. & Güçray, S. & Uslu, C. vd. (2006). Adana’da çevre duyarlılığı düzeyinin ve geliştirme olanaklarının araştırılması. *Akdeniz University Journal of the Faculty of Agriculture*, 19(2), 217-228.
- Zapf, M. K. (2009). *Social Work and The Environment: Understanding People and Place*. Toronto, Canada: Canadian Scholars’ Press.
- Zengin, U., & Kunt, H. (2013). Ortaokul öğrencilerinin ağaç ve çevreye yönelik tutumlarının incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(23), 155-165.

EKLER

EK 1. VERİ TOPLAMA FORMU

SOSYO-DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Doğum tarihiniz:	Cinsiyet: ☐ Kadın ☐ Erkek
İkamet ettiğiniz yer: ☐ Aile evi ☐ Yurt ☐ Öğrenci evi ☐ Diğer	Kaçıncı sınıftasınız? ☐ Birinci sınıf ☐ İkinci sınıf ☐ Üçüncü sınıf ☐ Dördüncü sınıf
Mezun olduğunuz lise: ☐ Özel lise ☐ Devlet Lisesi ☐ Sağlık Meslek Lisesi ☐ Diğer:.....	Gelir Durumunuz: () Kötü () Orta () İyi
Anne eğitim durumunuz: () Okuryazar () İlkokul+Ortaokul () Lise () Yüksek Öğrenim	Baba eğitim durumunuz: () Okuryazar () İlkokul+Ortaokul () Lise () Yüksek Öğrenim
Herhangi bir çevre veya iklim değişikliği kulübüne üye misiniz ? () Evet () Hayır	Çevre konusunda herhangi aşağıda yer alan etkinliklere katılma deneyimi yaşadınız mı? (Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz) ☐ Seminer ☐ Konferans ☐ Söyleşi ☐ Sertifika programı ☐ Kongre/sempozyum ☐ Hayır ☐ Diğer:.....
Ders programınızda çevre ile ilgili bir ders ya da dersin konusu içinde çevrenin ele alındığı dersleriniz var mı? () Evet () Hayır	Çevre konusunda herhangi bir sosyal sorumluluk projesinde görev aldınız mı? () Evet () Hayır

ÇEVREYE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Bilgi/Duygu					
İnsanların çevreye çöp atmaları beni rahatsız eder.					
Kentlerin çarpık yapılaşması beni rahatsız eder.					
Yaşam çevrelerinde yer alan baz istasyonları sağlığı olumsuz etkiler.					
Elektriklerin lüzensuz olarak kullanılması beni rahatsız eder.					
Kentlerde açık yeşil alanların az olmasından rahatsızlık duyarım.					
Yeşil alanlara zarar verici davranışlar beni rahatsız eder.					
Denizlerin/doğal su kaynaklarının kirlenmesi beni üzer.					
Yerkürenin giderek ısınması gelecekte facialara sebep olacaktır.					
Davranış	Asla	Nadiren	Ara sıra	Çoğunlukla	Her zaman
Duyarlı Davranış					
Hava kirliliği konusunda insanları bilgilendirmek için çabagösteririm.					
Yerlere çöp atmamaya dikkat ederim.					
Ağaç dikme fırsatı olursa değerlendirmek için özen gösteririm.					
Özenli Davranış					
Su tüketiminde tasarruf yapmaya özen gösteririm.					
İnsanları rahatsız edecek düzeyde gürültü çıkarmamaya özen gösteririm.					
Kağıtların her iki yüzünü de kullanmaya özen gösteririm.					
Enerji/Ürün Tasarrufu					
Tek kullanımlık kağıt ürünleri (peçete, ıslak mendil, tuvalet kağıdı vs.) konusunda her zaman tasarruflu davranırım.					
TV, bilgisayar gibi elektronik cihazları kullandıktan sonra Stand by (uyku modu) konumunda bırakmam, kapatırım.					
Geri Dönüşüm					
Çevre duyarlılığı konusunda örnek olmaya çalışırım.					
Boş pilleri evsel atıklara karıştırmamaya ve atık pil kutusuna atmaya özen gösteririm.					
Çöpleri sınıflandırarak yeniden değerlendirilmesine uygun geridönüşüm kutusuna atmaya özen gösteririm.					
Ambalajında geri dönüşümü olan ürünleri kullanmaya özen gösteririm.					

EK 2. YASAL/ÖZEL İZİN BELGELERİ

ETİK KURUL İZİNİ

Evrak Tarih ve Sayısı: 11.01.2024-230347

	T.C. SİNOP ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Karar Belgesi	
Oturum Tarihi	Oturum Sayısı	Oturum Karar Sayıları
29.12.2023	12	247-278

Sinop Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Prof. Dr. Erkal ARSLANOĞLU başkanlığında 29.12.2023 tarihinde 09:30-12:00 saatleri arasında toplanarak aşağıdaki kararı almıştır.

Karar Sayısı: 2023/275

Yüksek Lisans Öğrencisi Umut Uygur GÖNENER ve Doç. Dr. Abdullah İŞİK'ın 20 Aralık 2023 tarihli "Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencilerinin Çevresel Duyarlılıklarının İncelenmesi" başlıklı araştırmalarına ait ekte sunulan belgeler, Üniversitemiz İnsan Araştırmaları Etik Kurulunca değerlendirilmiştir.

Araştırmanın fikri, hukuki ve telif hakları bakımından metot ve ölçeğine ilişkin sorumluluğu araştırmacılara ait olmak üzere ve "Kişisel Verilerin Korunması Kanununa" dikkat edilmesi şartıyla Üniversitemiz İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Yönergesine "Uygun" olduğunun kabulüne, sonucun sorumlu araştırmacı Yüksek Lisans Öğrencisi Umut Uygur GÖNENER'e bildirilmesine oybirliği ile karar verildi.

Ek:

- 1- Etik Kurul Başvuru Formu (5 Sayfa)
- 2- Bilgilendirilmiş Onam Formu (1 Sayfa)
- 3- Veri Toplama Araçları (2 Sayfa)
- 4- Ölçek Kullanım İzni (2 Sayfa)

Prof. Dr. Erkal ARSLANOĞLU
İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Başkanı

Doç. Dr. Ahmet MOR
Kurul Üyesi

Doç. Dr. İbrahim DEMİRCİ
Kurul Üyesi

Doç. Dr. Aydın ÜNAL
Kurul Üyesi

Doç. Dr. Pınar KARAMAN
Kurul Üyesi

Doç. Dr. Bilge BAL ÖZKAPTAN
Kurul Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Figen ÇAM TOSUN
Kurul Üyesi

Katılmadı
Doç. Dr. Songül ÇEK
Başkan Yardımcısı

Toplantıya Katılamayanlar

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : BSDK4KUN1E Pin Kodu : 28072 Belge Takip Adresi : <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5743&eD=BSDK4KUN1E&eS=230347>

Adres: Kocucuk Mah. Üniversite Cad. 15 Temmuz Yerişkesi Rektörlük Binası No:21B 57010 Merkez/SINOP
Telefon: (0 368) 271 57 68 Faks: (0 368) 271 57 70
e-Posta: inarek@sinop.edu.tr İnternet Adresi: www.inarek.sinop.edu.tr
Kep Adresi: sinopuniversitesi@hs01.kep.tr

Raportör: Seval OZYER
Unvanı: Bilgisayar İşletmeni
Tel No: 6689

ÖLÇEK KULLANIM İZNİ

Çevresel Duyarlılık Üzerine Bir Ölçek Geliştirme Çalışması Gelen Kutusu

uygar gönener <ugonener@gmail.com> 15 Tem 2023 15:24 ☆ ↩ ⋮

Alın: murat25@hotmail.com, yahyaturans@gmail.com

Merhaba Sayın Hocam,

Dikdörtgen Biçimli Ekran Alıntısı

Ben Sinop Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Disiplinlerarası Çevre Sağlığı Anabilim Dalında Yüksek Lisans öğrencisiyim. Sosyal hizmet uzmanlarının çevresel duyarlılıklarını incelemek amacıyla yazacağım "Sosyal Hizmet Uzmanlarının Çevresel Duyarlılık Durumlarının İncelenmesi" adlı tez çalışmamda geliştirmiş olduğunuz çevresel duyarlılık ölçeğini kullanmak için izninizi istiyorum. Olumlu veya olumsuz geri dönüşlerinizi bekliyorum.

Saygılarımla,
Umut Uygur Gönener

Murat YESİL <murat25@hotmail.com> 15 Tem 2023 15:44 ☆ ↩ ⋮

Alın: ben

Merhaba sayın Umut Uygur Gönener,
söz konusu çevresel duyarlılık ölçeğini çalışmalarınızda kullanabilirsiniz, kolaylıklar dilerim.

Doç. Dr. Murat YEŞİL
Ordu Üniversitesi Ziraat Fakültesi
Peyzaj Mimarlığı Bölümü

> uygar gönener <ugonener@gmail.com> şunları yazdı (15 Tem 2023 15:24):
>
>
...

Yahya TURAN <yahyaturans@gmail.com> 17 Tem 2023 23:22 ☆ ↩ ⋮

Alın: ben

Uygur bey,
Ölçeği memnuniyetle kullanabilirsiniz. Ölçeğin tüm psikometrik özellikleri ilgili makalede yer almaktadır. Çalışmalarınızda başarılar dilerim.
Doç. Dr. Yahya TURAN

15 Tem 2023 Cmt 15:24 tarihinde uygar gönener <ugonener@gmail.com> şunu yazdı:
...

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Umut Uygur GÖNER

Yabancı Dili : İngilizce

Eğitim Durumu

Lise : Sinop Anadolu Lisesi-2015

Lisans : İstanbul Gelişim Üniversitesi/ Sağlık Bilimleri Yüksekokulu/
Sosyal Hizmet (İngilizce)-2021

Yüksek Lisans : Sinop Üniversitesi/ Lisansüstü Eğitim Fakültesi/ Disiplinlerarası
Çevre Sağlığı-2024